

ROMANOS

Pablo, Roma macārā Cristore ca tao nānājeerāre owa cojogu, ména Romapure waatigura cūjare owa cojoupi. “Biigupua Españapu waagu, yu ū ū ametua waarucu,” cū ca ūrije niiupa, “Too cāare yu waarucu” cū ca ū ūtugoeñaricaropure.

Ate queti Pablo cū ca owariquea, Galacia macārāre cū ca owa cojorique mena maquēra nii. Cristore ca tao nānājeerā, “O biri wāme ca tii niipe nii Cristore ca tao nānājeerā mani ca nijata,” pairo cū ca ū ū wede owarique nii. Cū ca owa cojorucurore birora “To biro ca biigu mujare yu owa cojo,” ū ū wede yapano, aňu doti cojo, ū ūcā “Aňu majuropeecā” cū ca ū ū juu buerije mena, to biri “Atere ū ūma ū ūgū mujare yu owa cojo,” cū ca ū ūrije mena, owa j̄omí (1.1-17).

To biro ū ū yapano, (1.16-17) “Aňurije Queti ate maquē nii,” ū ū wedecā cojo, ū ūcā cū ca wede majio owa cojopere wede majio cojogura: “Judíos, judíos ca niitirā, to biri bojoca niipetirāpura, ū ūñaro cūja ca biiboriquere ametua majima,” ū ū wede majiomí. ū ūcā “ ‘Jesucristore mani ca tao nānājeerije j̄ori mena wado mani ca ū ūñarijere manire ametuenemi ū ūmareco Pacu,’ ū ū wede Aňurije Queti,” ū ū wede majio nānāwaami (1.17).

“Niipetirāpura, judíos, judíos ca niitirā, ū ūñarijere ca tiirā wado mani niicā, tee tiirā ū ūñaro ca bii yaiparāra mani niicā, to biri ū ūñaro mani ca biiboriquere ca ametueparā mani nii,” ū ū wede majiomí (1.18–3.20). Atere cū ca wedejata: “Jesu-

cristore mani ca t^ho n^{an}ajeejata, ñañarije mani ca tiiriquere manire amet^heene majimi; ñañaro mani ca biiboriquere manire amet^heene majimi; ñucā cā mena macārā mani ca niiro manire tiimi Ùm^hureco Pac^h,” ñi wede majiog^h ñimi (3.21–4.25).

“To biro Ùm^hureco Pac^h manire cā ca tiiro macā, wāma catirique mani cāo Jesucristo mena nii eama ñirā,” ñi wedemi. To biro ñicā, doti cūurique maquēre, “O biro biiupa bojoca menare,” ñi wede yapano, bojoca ñañarije cāja ca tii niirijere Ùm^hureco Pac^h cā ca amet^heene bojaro jirop^hura yua, cā ca cati niirije pea Ùm^hureco Pac^h yuu Añuri Yeri cā ca doti niirije peere ca tii n^{an}uheerije nii ea, ñi wedemi (caps. 5–8).

Israel yaa pooga macārā niipetirā jañurip^hura añurije quetire cāja ca t^ho n^{an}ujeetiro macā, judío niiri Pablo cā ca t^hugoeña pairiquere wede. Tee tiig^h Pablo, Ùm^hureco Pac^h cā yaa pooga macārāre junag^h méé cā ca biirijere, niipetirāp^hre cā ca ña mairore birora ñucā jiro cāja cāa Jesucristore cāja ca t^ho n^{an}uheepere wedemi (caps. 9–11).

Jesucristore ca t^ho n^{an}uheerā cāja ca biirique cāti niirije maquēre wedemi anora. Ameri mairique maquēre, Ùm^hureco Pac^hre tii nucā buoriquere, uparā cāja ca dotirijere t^ho n^{an}uheeriquere, to biri mani yaarā mena añuro niiriquere, wedemi, Jesucristo cā ca biirica wām^here t^hugoeñari (12.1–15.13).

“O biri wāme nii Cristo mena ca niirā, cāja ca niiri wāme,” ñi, ameri mairique maquēre wede majio yapano cojomi. To biri ñicā, queti owa yapano cojog^h, “Cājare añu dotiya,” ñirique mena owa

yapano eami Pablo (15.14—16.27).

Roma macārāre Pablo cū ca queti owa cojorica pūuro

Añu dotirique

¹ Yü Pablo, Cristo Jesús yeere ca paderi maju, cū yee quetire ca wede yujupu cū nijato ūigü cū ca jāoricu, Umureco Pacu yee añurije quetire ca wedepu cū ca ami dica wooricu, mājare yu añu doti.

² Mee, cū yeere wede jāgueri maja menapura añurije queti cūja ca owariquepu, “To biro yu tirucu,” ūi cūcāquūipi Umureco Pacu.

³ Tee añurije queti, mani Wiogü Jesucristo bojocare biro ca baúaricu cū ca niiriye peera, David yaa puna macū cū ca nirijere wede.

⁴ Añuri Yeri ca ñañarije manirā cūja ca niiro ca tiigü mena peera, cū ca doti tutuarije mena Umureco Pacu Macū nii eaupi, ca bii yairicarā watoare cū ca cati tuari tabe mena.

⁵ Jesucristo jāorira, Umureco Pacu cū wāmere cūja ūi nacū bāojato ūigü, añurije quetire wede yujuri maju niiriquire mani ca bāa earo jāare tiiwi, bojoca poogaari niipetirāpura cūre tuo nūnūjee, cū ca ūirore biro tii, ca tiirā cūja nijato ūigü.

⁶ Māja, Jesucristo yaarā cūja nijato ūigü Umureco Pacu cū ca jāoricarā cāa, cūja menara māja nii.

⁷ Māja niipetirā Umureco Pacu cū ca mairā, cū yaarā cūja nijato ūigü cū ca jāoricarā Roma ca niirāre yu owa cojo. Mani Pacu Umureco Pacu, Wiogü Jesucristo, cū ca añu majuropeerije, jīcāri cōro añuro niiriquire, mājare cū tiicojojato.

Pablo Romapu cā ca ūayujugu waaragarique

⁸ Ca nii jaori tabere, Jesucristo jaoripu, muja niipetirā yee jaori, yu Umureco Pacure, “Añu majuropeecā” yu ūi, díamacā muja ca tuo nucā buorijere niipetiri taberipu macārā cāja ca wede bato nunua waarije ca niiro macā.

⁹ Umureco Pacu, yu ca cati niirije niipetiropu mena, cā Macā yee añurije quetire yu ca wede boja niigu niimi, to birora mujare yu ca tagoeñacā niirijere ca majigu.

¹⁰ Muja putopu yu ca ūagu waapere, Umureco Pacure “Mu ca boorije to ca nijjata, toopu yu ca waaro yure tiiya,” yu ūi juu buerucu to cānacā tiira.

¹¹ Jicā wāme muja ca yeri tagoeña bayipere mujare wede majorugama ūigu, buaro mujare yu ūaruguga.

¹² Añuro petira díamacā mani ca tuo nucā buo niirijere ameri wede ujea nii, tagoeña tutua, mani ca ameri tiipere ūima ūigu.

¹³ Yu yaarā, atere muja ca majiro yu boo: Pau tiiri “ca ūagu waape niicu,” ūi pacagu, yu waa majiti, pauacā yure bii camotacā niirucu. Ape poogaari macārā judíos ca niitirā, Jesús're ca tuo nunujeerā cāja ca niiro yu ca tiiricarore birora, muja mena macārā Jesucristore cāja ca tuo nunujeero tiirugama ūigu, yu waaragami.

¹⁴ “To biri bojoca cōrorena griego ca niirā, griego ca niitirā cāare, yu ca wedepe dujacā mena,” yu ūi tagoeña.

¹⁵ To biri muja Roma macārā cāare, buaro mujare Jesús yee añurije quetire yu ca wederugarije nii.

Añurije queti ca tii tutuarije

16 Añurije queti ɻumareco Pacu cã ca yeri tutuarije ca niirije, teere ca tuo nãnujeerã niipetirãre cãja ca ametuaro ca tiirijere* wedegu yu boboti, ca nii jõori tabere judíos, ñucã judíos ca niitirã cãa, cãja ca ametuapere.

17 Tee añurije queti pea, mee t̄rumapura díamacã tuo nãcã b̄orique jõorira ɻumareco Pacu añurã cã ca tiiriquera, mecã cãare ñucã díamacã tuo nãcã b̄orique jõorira añurã manire cã ca tiirijere wede majio, ɻumareco Pacu wederique: “Añugua, díamacã cã ca tuo nãcã b̄orije jõorira catirucumi,” ca ñirore birora.[†]

ɻumareco Pacu bojoca menare cã ca ajiarije

18 Niipetirã bojoca ñañarã, ñañarije cãja ca tiirije mena, ɻumareco Pacu yee majiriquere, díamacã ca niirijere, ca tii camota niirãre, ɻumareco tutipu niigura ñañaro cãjare cã ca tiirije mena cã ca ajiarijere ñnomi ɻumareco Pacu.

19 ɻumareco Pacu yee maquẽ cãja ca majipere añuro majima, cã majuropeera cãjare majioupi.

20 ɻumareco Pacu ca ñaÑa manigu cã ca nii pacaro, cã ca tiiriquerena ñari, cãre majirique nii. Ati yepare cã ca tiirica tabe menapura, ɻumareco Pacura cã ca niirijere, cã ca doti tutuarije ca peti nãcãtirijere, ña majirique nii. To biri ca ñañarã, “Majitima ñirã, to biro jaa biiwu,” ñi majitima.

21 ɻumareco Pacure ca majirã nii pacarã, ɻumareco Pacure birora cãre ñi nãcã b̄o, “Mu aña majuropeecã,” cãre ñi, ñitima. Ñitirãra ñañarije pee wado tugoeña, ñañarije cãja ca tugoeñarijera

* **1:16** Wedegu yu boboti. † **1:17** Hab 2.4.

ca naitiaropu ca niirãre biro, cãja ca nii yai waaro cãjare tiicã.

22 “Ca majirã jãa nii,” ñi pacarã, ca majitirã jeeñacã yai waama.

23 To biro ca biirã niiri, Ùmureco Pacu to birora ca caticõa niigu cã ca tutuarijere, bojocu yoaro ca catitigure biigu pee weeri, ñucã ca Wuurã, waibucrã bapari dupori ca dupori cutirã, aña, pinoare biirã cãja ca wee jeeñoricarã peere, tii nucã buo wajoama tee cãare.[‡]

24 Tee juori Ùmureco Pacu, cãja yeripu ñaÑarije cãja ca tiiruga tugoeñarije pee, cãjare cãucãupi. To biri cãja majuropeera boborije ameri tiicã yai waaupa.

25 Ùmureco Pacu yee diámacã ca niirijere tii nunajeericaro unora, ca bii ditorije peere tii nunjee, Ùmureco Pacure cãja ca tii nucã buopa tabe unora, cã ca tii jeeñorie peere tii nucã buo, tii niiupa, Ùmureco Pacu teere ca tii jeeñoricu to birora baja peo nucã buocõa niircu peere tii nucã buotirãra. To biro to biijato.

26 To birira Ùmureco Pacu, boborije cãja ca tiirije peere cãja ca tiiro cãjare tiiupi. Nomia menapura aÑuro manu cutí niirica wãmere tiitirãra, cãja majuropeera, nomia wado ameri manu cutí, tii wajoa niupa.

27 Ùmua cãa to birora nomia mena aÑuro namo cutí niirica wãme cõrora tiitirãra, cãja majuropeera, Ùmua wadora ameri tii epe niirucuupa, cãja upuri ca boorore biro aperã mena cãja ca tiiruga ametuarije ca niiro macã. Ca tiiya manirijere cãja ca tiirije juori cãja

[‡] **1:23** Dt 4.16-18.

majuropeera cūja upu menara cūja ca ñañarije wapare ñañaro tamoupa.

28 Umureco Pacure majirugati, ñañarije wado tugeña, cūja ca biirije jħori, cū pe a cūjare camotat-icāpi, ca tiitipe uno peere cūja tii nijato īigu.

29 To cānacā wāmera ñañarijere tiicāma: ñañaro cūja ca tugeñarije, apeye unore cūja ca īa ugorije, aperāre ñañaro cūja ca tiiruga tugeñarije, ca bojoca jiarā, ca īa tutiriue pairā, ca ajia pairā, ca ameri quēe pairā, ca īi dito pairā, ca wede pairā,

30 aperāre ñañarije ca īi wede coterā, Umureco Pacure ca junarā, “Ñañaro jāa tiibocu” ca īi bojoca catitirā, ca nii majuropeerāre biro ca tugeñarā, ñañarije ca īi jeeñorique pairā, cūja pacuare ca ametuene nucārā,

31 ca tugeña bojoca catitirā, cūja ca īirore biro ca tiitirā, ca bojoca īa maitirā, ca īa boo pacatirā, niima.

32 Mee Umureco Pacu, “To biro ca tii niirā, ñañaro biirica tabepu ca bii yaiparā niicārā biima,” cū ca īi cūuriquere añuro majima. Teere maji pacarā, to birora tiicā nuna wa, cūja ca tiirijere īa cōori, cūjare biro ca tii nuna jeerā cāare “Añu majuropeecā,” īima.

2

Umureco Pacu ca niirore biro cā ca īa bejerije

1 To biri mu, no ca boogu, aperāre, “To biro biima,” ca īi īa bejegu, “Cūjare biro yu biiti,” mu īi majiti. Aperāre, “To biro biima,” īi īa bejegu mu majuropeera ñañaro mu bii yaicā, cūjare birora ca tiig u niiri.

² Umureco Pacu, ñañarije ca tiirare ñañaro cã ca tiijata, díamacãra* cã ca tiirijere mani maji.

³ Mu, aperare, “To biro biima,” ca ñi ña bejegu, cãjare birora ca tiigü nii pacagu, “Umureco Pacu ñañaro cã ca tiirijere yu duticãrucu,” ñmu ñi tugoeñacãti?

⁴ Umureco Pacu cã ca añu majuropeerijera mu ca tugoeña wajoaro ca tiirugarijere majirugatima ñigu, Umureco Pacu, ca añu majuropeegu niiri, ca tugoeña bayigü niiri, ca boo paca ñagu niiri, añurije ca peti nucãtirije cã ca tiicojorijere mu juna.

⁵ Ca bii ametuene nucãgü niiri, Umureco Pacu peere mu ca tho nñanujeerugatirije juori, ñañaro tamuorica rumu, ca niirore biro Umureco Pacu cã ca ña bejeri rumu ca niirore, mu majuropeera ñañaro mu ca tamuopere buaro jañuro mu tii bui cuti nñanua waa.

⁶ To cãnacãrãpurená, caja ca tiirica wãmeri ca niirore biro ñañari, ñañarije ca tiiricarãra ñañaro tii, añurije ca tii niiricarãre añuro cãjare tii, tiircumi.[†]

⁷ Ca añu majuropeerije, ñi nucã buorique, to birora caticõa niiriquere, amarã, añurijere to birora ca tiicõa niiricarã peera, to birora caticõa niiriquere cãjare tiicojorucumi Umureco Pacu.

⁸ Caja ca bii ametuene nucãrije mena, díamacã ca niirijere juna, ñañarije peere tii, ca tiirã, Umureco Pacu, ajiarique mena ñañaro cã ca tiirijere tamuorucuma.

⁹ Niipetirã ñañarije ca tiirã, ñañaro tamu, tugoeñarique pai, biirucuma. Ca nii juori tabere

* ^{2:2} Cã wederique ca ñirore biro cã ca tiirijere mani maji. † ^{2:6} Sal 62.12; Pr 24.12.

judíos, ñucā judíos ca niitirā cāa, to birora biirucuma.

¹⁰ To ca bii pacaro, niipetirā añurije ca tiirā peera, ca añu majuropeerije, ñi ñucā bñorique, añuro niirique, cājare tiicojorucumi Ùmureco Pacu; judíos're tiicojo jao, ñucā judíos ca niitirā cāare to birora tiirucumi.

¹¹ Ùmureco Pacu menara bojocare cā ca ña dica woorije mani.

¹² Niipetirā Moisés cā ca doti cūuriquere majitirāra ñañarije ca tiiricarā, ñañarije cāja ca tiirique juorira ñañaro biirica tabepu waarcuma. Moisés cā ca doti cūuriquere ca majirā nii pacarā ñañarije ca tiirā, doti cūurique ca ñirore biro ñañaro tii ecorucuma.

¹³ Moisés cā ca doti cūuriquere cāja ca tñorije juorira, "Añurā niima," cājare ñitimi Ùmureco Pacu. Doti cūurique ca ñirore biro ca tiirā peere, "Añurā niima," cājare ñi ñami.

¹⁴ Judíos ca niitirā, doti cūurique ca cñotirā nii pacarā, cāja majuropeera cāja ca tii niirijere doti cūurique ca ñirore biro cāja ca tuijata, cāja majuropeera doti cūurique niicāma.

¹⁵ To biro cāja ca bii bojoca cati niirijera, cāja yeripu doti cūurique ca niirijere ññoma. Teera cā ca tñgoeñā bojoca cati niirijepu re cā ca majiro tii, ñucā cā ca tñgoeñā niirijera cāre wede majio, teera cāre wedejāa buiyee, tiirucu,

¹⁶ Jesucristo juori, jīcārāra majiriquire añurije queti yu ca wederije ca ñirore biro Ùmureco Pacu cā ca ña bejeri rñmu ca niirore.

Judíos, to biri doti cūurique

17 “Jää judíos, doti cūuriquere ca c̄orā, Um̄ureco Pac̄ yaarā,

18 c̄a boorijere ca majirā, doti cūurique j̄uori añurije beje majiriquere ca bue majio ecorā,

19 ca īatirāre biro ca niirāre ca j̄o waa majirāre biro ca t̄goeñā niirā, ca naitfarop̄ niirāre biro ca niirāre ca boe baterāre biro ca niirā,

20 ñucā, ca majitirāre ca wede majorā, ca t̄goeñā bayitirā cāare ca bue majorā, doti cūuriquerena, majirique, díamacā ca niirijere, ca c̄orā jää nii,” m̄ja ñi ujero bayi.

21 To docare m̄ja, aperāre ca bue majorā nii pacarā, ¿ñee tiirā m̄ja majuropeera m̄ja wede majio majititi? “Jee dutieto,” ca ñi buerā nii pacarā, ¿ñee tiirā m̄ja jee dutirucuti?

22 Ñucā, “Ñee epeticāña,” ca ñirā nii pacarā, ¿ñee tiirā m̄ja pea m̄ja ñee epeti?[‡] C̄ja ca weericarāre ca junarā nii pacarā, ¿ñee tiirā c̄ajare ñi ñucā buorica wii maquēre m̄ja jee dutirucuti?

23 “Moisés c̄a doti cūuriquere ca c̄orā niirā jää bii,” ca ñi ujero bayirā nii pacarā, doti cūurique ca ñirore biro m̄ja ca tiitirije mena Um̄ureco Pacure m̄ja ñucā b̄oticā.[§]

24 To birira Um̄ureco Pac̄ wederique o biro ñi: “M̄ja yee juorira, judíos ca niitirā, Um̄ureco Pacure ñañaro c̄are ñi tutima,” ñi.*

25 Moisés c̄a doti cūurique ca ñirore biro m̄a ca tii ñañjeejata, jeyua quejero yapare wide taariquea ca wapa c̄utirijera niiro bii; tee ca ñirore

[‡] **2:22** ¿“M̄ja ñamo, m̄ja man̄a jām̄a, ca niitirārena epericarā c̄utiticāña,” ca ñirā nii pacarā, m̄ja epericarā c̄utiti? [§] **2:23**

Ez 36.16-23. * **2:24** Is 52.5; Ez 36.22.

biro mu ca tii nunjeetijata, jeyua quejero yapare ca wide taaya manigure birora mu niica.

26 To biicari, cujeyua quejero yapare ca wide taaya manigu nii pacagu, doti cuurique ca iirore biro ca tii nunjeegu, jeyua quejero yapare wide taaricure biro iaricu niirucumi.

27 Cu upu maca tabere ca wide taaya manigu nii pacagu, doti cuurique ca iirore biro ca tii nunjeegu pea mu, doti cuuriquere cuoca, mu jeyua quejero yapare wide taaricu niica, bii pacagu doti cuurique ca iirore biro mu ca tii nunjeetirije uori, ñañaro mure tiirucumi.

28 Judío niiriquea, jotoa wado biirique méé nii. Jeyua quejero yapare wide taarique caa, jotoa wado tii niirique méé nii.

29 Díamacara judío nii majuropeeriquea, mani ca tugoeña niirijepu biirique nii. Ñuca jeyua quejero yapare wide taaricu peti niiriquea, yeri jañariquep u tugoeña wajoarique nii, doti cuurique caja ca owa tuurique uori méé, Añuri Yeri uori mani ca tugoeña wajoarije nii. To biro ca biigu judío docare, Ùmureco Pacu care il nucu buomi, bojoca méé to biro iima.[†]

3

Ùmureco Pacu cu ca añurije

1 ¿To docare judío niirique mena, ñee peere nii ametuene nucu, ñuca jeyua quejero yapare wide taariquea, ñee pee wapa cuti, to biiti?

2 Pau wämeripurena biica, ca nii uori tabere judíos're cuwederiquere cujare tiicojoupi Ùmureco Pacu.

[†] **2:29** Gn 29.25.

3 ¿To docare yua, Ùmureco Pacu, jīcārā cū yee ca niitirije peere tii nūnūjee, cāre cūja ca bii we-orora, cū ca ūirore biro ca tiigh cū ca niirijere cū yerijāacāgajati?

4 ¡Biiticumi! Ùmureco Pacu, to birora díamacū ca niirije ca ūirore biro tiicōa niimi, bojoca niipetirāpura ca ūi dito pairā wado cūja ca niicā pacaro. O biro ūi owarique nii:

“Mu ca ūrijere ‘Añugū niimi,’ ūi eco, nūcā mure cūja ca wedejāajata cāare bii ametu nūcācā, mu biicārucu,” ūi.*

5 Mani ca ñañarijera, Ùmureco Pacu cū ca añurijere ca bii bau niro to ca tii pacaro, ¿do biro pee mani ūrāti? ¿Ùmureco Pacu ñañagū cū niiti, to biro ñañaro manire tiigh? Bojoca cūja ca tugoeñari wāmere biro yu ūi.

6 ¡Biitimí! Ùmureco Pacu ñañagū cū ca nijata, ¿do biro tiicāri bojoca ñañaro cūja ca tiirije wapare ñañaro cūjare cū tiibogajati?

7 Jīcū o biro ūibocumi: Yū ca ūi ditorijera, Ùmureco Pacu yee díamacū ca niirijere to ca bii bau niro, cū ca añu majuropeerijere buaro jañuro to ca bii nūnūwa waaro ca tii pacaro, ¿ñee tiigh Ùmureco Pacu, ñañagure biro yure cū tiiti?

8 To biro to ca bijata: “¿Ñee tiirā ñañarije peere mani tiititi, añurije maquē pee to nii ejato ūirā?” ūicumi. O biirije peti jāa ca ūitirijerena, “O biirije ūi buema,” jāare ūi wede paima jīcārā. To biro ca ūirā ñañaro ca tii ecoparā niirucuma.

“Jīcū peera añugū manimi”

* **3:4** Sal 51.4.

9 “¿Do biro mani ñi yapanorāti? ¿To docare mani judíos mani ca niirije juorira, aperā ametuenero añurā mani niiti? ¡Mani biiti! Mee, mani judíos, judíos ca niitirā cāa, jicāri cōro ñañarije ca tiirā mani niicāupa,” mani ñi yerijāajāwu.

10 To birira owarique o biro ñi:
“Jicā uno peera añugu ca niigu manimi; jicā uno mani majuropeecāmi.

11 Ca tugoeñā majigu uno manicāmi. Umureco Pacure ca majirugagu uno cāa, jicā uno peera manicāmi.

12 Niipetirāpura cāre camotaticoama.
Niipetirāpura ñañarije pee wadore tiicā yai waama.

Jicā uno peera añurije ca tiigu uno manicāmi.

¡Jicā unoacā niirucu biiti majuropeecāmi!”[†]

13 “Muja wedericagaaria, maja ope ca tujurore biro nii.

Muja ñemerori, ca ñi dito pairije nii.”[‡]

“¡Muja ujeroripu cāare aña nimara niicā!”[§]

14 “Ñañaro muja ca ñi tutirije wado muja ujerorire dadacā.”*

15 “Jia díi tii baterugaropu, muja dupori tutua añuro ûmaa nucū yujucā.

16 Muja ca tii niirijea, tii yaio baterique, ñeeja manirā tuaricaro ca tiirije wado niicā.

17 Añuro jicāri mena nii nunua waariquere ma-jitima.”[†]

18 “Umureco Pacure nucā buorique uno cāare tugoeñati majuropeecāma,

[†] **3:12** Sal 14.1-3; 53.1-3; Ec 7.20. [‡] **3:13** Sal 5.9. [§] **3:13** Sal

140.3. * **3:14** Sal 10.7. † **3:17** Is 59.7-8.

că ca ūa cojorore,” ūi.‡

19 Niipetirije doti cūurique ca ūirijea, teere ca tii nūnūjeerāre ūi, niipetirā do biro ūi wede majitiri, niipetirāpūra Umareco Pacu ūañaro că ca tiirijere, ūañaro ca biiparā căja niijato ūiro, mani ūi maji.

20 To biri jīcū uno peera doti cūurique ca ūirore biro că ca tiirije jūorira, Umareco Pacu că ca ūa cojorore “Añugu niimi,” ūi ecotirucumi. Doti cūuriquea, ūañarije ca tiirā mani ca niirijere mani ca majiro ca tiirije pee nii.

Díamacū tuo nucū buorique jūori, añurā niirique

21 To biri mecāra doti cūurique manirora, Umareco Pacu, añurā mani ca niiro că ca tiirije bii bau nii ea, doti cūurique, Umareco Pacu yee quetire wede jūgueri maja, căja ca wederique.

22 Ate, Umareco Pacu añurā mani ca niiro că ca tiirijea, Jesucristore díamacū tuo nucū buorique jūori ea, niipetirā căre ca tuo nūnūjeerāre. § ūa dica woorique mani,

23 niipetirāpūra ūañarijere tiicāma. To biri Umareco Pacu añurije că ca boo jāarore biro mani tii eaticā.*

24 Biirāpua, Umareco Pacu că ca añurije jūori, wapa manirora añuro tii ecoma, ūañaro mani ca biboriquere Cristo Jesús că ca ametūene bojarique jūori.

‡ **3:18** Sal 36.1. § **3:22** Jesucristore díamacū tuo nucū buorique jūori, niipetirā căre ca tuo nūnūjeerāre añurā căja ca niiro tii mi Umareco Pacu. * **3:23** Niipetirāpūra ūañarije ca tiirā wado niicāma. To biri Umareco Pacu că ca añu majuropeerije mena că ca bojoca căti niiri tabe ðo peepūra niicāma.

25 Umareco Pacu, Cristo cã ca bii yairo tiiri, ñañarije tiiriquire cã ca ametüene bojaro tiupi. Ate ñañarije tiiriquire ametüene ecoriquerá, Cristo cã ca bii yai bojariquere díamacã tuo nucã buorique j̄uori buarique nii. O biro tiiri, añurã mani ca niiro cã ca tirijere ñorugaupi Umareco Pacu, ména j̄ugueropura ñañarije mani ca tirijere to birora cã ca ña ametüacáriquere manire ametüenegu.

26 Cãa ca tagoeña bayigü niimi. Ati cuupure añurã mani ca niiro cã ca tiiri wämere ñorugaupi; cãa añugü cã ca niirore birora, Jesú's're ca tuo nñanjeeräre añurã cãja ca niiro tiimi.

27 To docare, “¿Bojocu, ‘o biro ca biigü yü nii,’ cã ca ñirije noopü to niiti? ¡Tea peticoa! ¿Ñee j̄uori to biiti? ¿Doti cûurique ca ñirore biro tii nñanjeerique j̄uori to biiti? Tee j̄uori méé bii. Díamacã tuo nucã buorique j̄uori pee to biro bii.

28 Doti cûurique ca ñirore biro tirique j̄uori méé, díamacã tuo nucã buorique j̄uori pee, bojocure añugu cã ca niiro tiimi Umareco Pacu,” mani ii yapano ea.

29 To docare ¿Umareco Pacu, judíos Umareco Pacu wado cã niiti? ¿Bojoca poogaari niipetirã Umareco Pacu méé cã niiti? Ati yepa macára niipetirã bojoca poogaari Umareco Pacu niimi.

30 Apí Umareco Pacu manimi. Cära, díamacã tuo nucã buorique j̄uori, jeyua quejero yapare wide taaricaräre, ca wide taaya manirã cäare, añurã cãja ca niiro tirucumi.

31 To docare, ¿díamacã tuo nucã buorique j̄uorira, doti cûurique ca wapa maniro mani tiicäti? Mani tiiti. Doti cûurique ca ñirore biro pee tiirã mani tii.

4

Abraham cã ca tuo nucã buorique

¹ To docare ¿mani ñicã Abraham cã ca biirique peera, do biro mani ñirati?

² Yee mééra Abraham cã, cã ca tiirije jhorira, añugã cã ca tii ecojata, “O biro ca biigã yã nii,” cã ca ñi ujero bayirijere diamacãra ñibojacupi, biigupua Umareco Pacã cã ca ña cojoro méére.

³ Umareco Pacã wederique o biro ñi: “Umareco Pacare tuo nñanjeeupi Abraham, tee jori, ‘Añugã niimi,’ ñi ecoupi,” ñi.*

⁴ Jicã cã ca padejata, cã ca wapa taarije wapa manirora cã ca tiicojo ecorije méé nii, cã ca paderique wapapã cã ca wapa taarije nii.

⁵ To ca bii pacaro, jicã uno, Umareco Pacã, ñañarare, ca ñañarije manirã cãja ca niiro ca tiigare cã ca tuo nñanjeejata, diamacã cã ca tuo nucã buorije jhorira, “Añugã niimi,” ñi ecomi, teere buarugã cã ca pade baa ñaati pacaro.

⁶ David cãa to birora ñipi, bojocã cã ca tii niirije jori méé, Umareco Pacã añugã cã ca niiro cã ca tiigã ca ujea niigã yee maquere, o biro ñigã:

⁷ “Umareco Pacã, cãja ca ñañarijere ametene, ñañarije cãja ca tiirijere to birora ña ametaa, cã ca biirã, ujea niima.

⁸ Ca ñañarije manigare biro wiogã cã ca ñagã, ujea niimi,” ñipi.†

⁹ ¿To docare ate ujea niiriquea, jeyua quejero yapare wide taaricara wadore ñiro to ñiti? ¿Ca wide taaya manirã cãare ñiro méé to ñiti? To birira Umareco Pacã, Abraham’re “Añugã niimi,” ñirugã,

* ^{4:3} Gn 15.6; Ro 4.22. † ^{4:8} Sal 32.1-2.

díámacã cã ca tuo nucã buorijepare ūaupi, mani ūijawã mee.

10 ¿No cõropu, “Añugu,” cãre cã ūaupari? Cã jeyua quejero yapare cã ca wide taa ecoro jiro pee, ¿jügueropura añugu cãre cã ūaupari? Jiro méé, jügueropura añugu cãre ūaupi.

11 Cã jeyua quejero yapare wide taaya manigupura, díámacã cã ca tuo nucã buorije juori, “Añugu niimi,” ūi ecoupi Ùmureco Pacu. Añugu cã ca niirijere to bii ūnojato ūigu, jiropu cã jeyua quejero yapare wide taa ecoupi Abraham. To biri Abraham, cãja jeyua quejero yapare ca wide taaya manirã nii pacarã, ca tuo nñuñjeerã niipetirã pacu niimi. O biro cãja ca biiro macã cãja cãare cãja ca tuo nñuñjeerije juori, “Añurã niima,” ūimi Ùmureco Pacu.

12 Ñucã, cãja jeyua quejero yapare ca wide taari-carã nii pacarã, mani ñicã Abraham cã jeyua quejero yapare ca wide taaya manigupura cã ca tuo nñuñjeericarore biro ca tuo nñuñjeerã cãare cãja pacura niimi.

Díámacã tuo nucã buorique juori, Ùmureco Pacu cã ca ūiricarore biro ca bii earique

13 Doti cãurique juori méé, Abraham're, cã pãramerãre, “Ati yepare mu cão earucu,” Ùmureco Pacu cã ca ūiriquere ñeeupa. Tuo nñuñjeerique juori, añugu cã ca niiro cã ca tiirique juori pee, to biro ūipi Ùmureco Pacu.

14 Doti cãuriquere ca tii nñuñjeerã pee teere ca cão eaparã cãja ca nijata, tuo nñuñjeerique pea watoa maquë nii, Ùmureco Pacu, “To biro ya tiirucu,” cã ca ūirique cãa wapa mani, biicâbojacupa.

15 Doti cūuriquea, ñañaro tii ecoricaro tii. Ñucā doti cūurique ca manicājata, teere bii ametēene nucārique cāa mani.

16 To biri ɻumareco Pacu, “O biro yu tiirucu,” cā ca ñiriquere díamacū tuo nñuñjeerique jaori búa earique nii, Abraham pāramerā niipetirāpüre to biro wapa manirora búa earique to niicōa nijjato ñiro. “Yu tiicojorucu,” cā ca ñiriquea, doti cūuriquere ca tii nñuñjeerā yee wado méé nii, ñucā niipetirā Abraham're biro ca tuo nñuñjeerā cāare to birora biicā. Cāa to biro biima ñigu, ɻumareco Pacu cū ca īa cojorore mani niipetirā pacu niimi.

17 ɻumareco Pacu wederique o biro ca ñirore birora: “Pañ bojoca poogaari pacu mure yu tii.” Cū niimi ɻumareco Pacu, Abraham díamacū cū ca tuo nñuñjeericu, ca bii yaicoaricarāpürena cāja ca catiro tii, ca manirijerena tii jeeño, ca tiigu.‡

18 Abraham, cā ca yue niirije§ ca peticoa pacaro, to birora tuo nñuñjee yuecā niiupi. O biro biima ñigu, pañ bojoca poogaari pacu nii eaupi, “Mu pāramerā ano cōro pañ niirucuma,” ɻumareco Pacu cāre cā ca ñiricarore birora.

19 Mee, Abraham cien cāmari peti ca c̄ogu niiri cā upürire ca bii yaicoariquere biirijepu ca niirijere īa maji, ñucā Sara cō ca macū c̄utiborique uno cāa peticoa, ca biicā pacaro, cāre cā ca ñiriquere cā ca t̄goeña yue niirije pea daquecoa, cāre biticāupa.

20 ɻumareco Pacu “To biro yu tiirucu,” cāre cā ca ñiriquere, ca tuo nñuñjeetigu cā ca biirore biro

‡ **4:17** Gn 17.5. § **4:18** “Yu macā catirucu,” cā ca ñyue niimiri que ca peticoa pacaro, ɻumareco Pacu cāre cā ca ñiriquere to birora tuo nñuñjeecōa niiupi.

“Yeera yare ūicājacupi,” ūitiupi. To biro ūitigara, cāre cā ca ūiriquere buaro jañuri díamacā tao nacā bao, Umureco Paca, to biro ūacā bao, ūitiupi,

21 “Umureco Paca ‘To biro yā ūirucu,’ cā ca ūiriquere cā ca ūiricarore birora ca tii tutuagā niicumī,” ūi majiri.

22 Tee juori Umureco Paca, to biro cā ca biirijere ūia, “Añugā niimi,” cāre ūiupi.

23 Ate to biro cā ca biirijere Umureco Paca, “Añugā niimi,” cā ca ūiriquere, Abraham yee wado méére owarique niiupa.

24 Mani yee maquēpu cāare owarique niiupa. Mani cāare, cā ca ūiriquere díamacā mani ca tao nacā bao, mani Wiogā Jesús're ca bii yairicarā watoare cā ca cati tuaro ca ūiricarere díamacā mani ca tao nacājeerije juori.

25 Cāra mani ca ūañarije wapare manire bii yai bojarāgu, wedejāa buiyee cōa eco, jīcāti aña peera ūañarije ca ūitiricarāre biro mani ca niipere ūigā cati tua, ūiupi.

5

Añuro nii, ajea nii, biirique

1 Díamacā tao nacā bao, mani añuro mani nii, mani Wiogā Jesucristo juori.

2 Ūucā Jesucristo juorira, cā ca ūiriquere díamacā tao nacā bao, mani añurijere ca bua eaparā mani ca ūirijere mani cāo, teepare to birora mani ca ūtagoeña bayicōa ūirijere. To biri Umureco Paca

cā ca añu majuropeerije mani ca bħa eapepħare īirā, bħaro mani ujea nii.

³ Biirāpħa ate wado méére, ñañaro tamħorā cāa, “O biro ca biirā jāa nii,” mani īi ujero bayirucu, ñañaro mani ca tamħorijea ca tħogħeñ bayirā mani ca niiro ca tiirijere ca majirā niiri.

⁴ Tħogħeñ bayiriquera, ca bojoca añurā mani ca nii earo tii, ca bojoca añurā mani ca nii earo ca tiirijera, to birora ca yuecōa niirā manire tii.

⁵ Mani ca yue niirije pea boboro mani ca tamħoro tiiti, ɻumħareco Pacu, Añuri Yeri manire cā ca tiicojorix mena, cū ca mairijere mani yeripħure paizo manire cā ca tiicojorije ca niiro macā.

⁶ Ména ñañarije wapare do biro mani ca bii ametua majitiri tabere, “To biro biirucu,” cū ca īrīca yutea ca earo, ñañarije ca tiirāre bii yai ametuene bojaupi Kristo.

⁷ Jīcū uno peera apīpħ cā ca bii yaiborica tabe unorena, “Yi, yi bii yai bojarucu” īrique, popiye mééra niicā biiti. Ca bojoca añugħi petipħi cāre bii bojaya manicu. Ape tabera niicābocumi biigħuħha, jīcū bħaropħra añuro cāre ca tiirich unore ca bii yai bojagu uno.

⁸ ɻumħareco Pacu pea manire cā ca mairijere ate mena īñom: Ména ñañarijere ca tiirā mani ca nimirora, mani yee jaori bii yaiupi Kristo.

⁹ Mecāra Kristo cā ca bii yai bojarique jaori, añurā ca tii ecoricarā niiri, cū jaorira, ɻumħareco Pacu ñañaro cā ca tiirijere mani ametħarucu.

¹⁰ Ména ɻumħareco Pacu waparā mani ca nimirora, cā Macā cā ca bii yai bojarique mena, cā majuropeera cā mena añuro mani ca nii earo tiiupi.

To biri mecă docare că mena añuro ca niiră niiri, ametăenero că ca catirije jħorri mani ametħarucu.

11 Ate wado méé, mani Wiogħu Jesucristo jħorri, ɻumreco Pacure bħaro mani ujea nii, că jħorri că mena añuro nii eariquere ca tiicojo ecoricarā niiri.

Adán to biri Cristo

12 Jīcū bojocu Adán jħorri, ɻañarije tiirique bojocapħre bii ɻaaajāa nucā eaupa; tee tiiro ɻañarije tiirique jħorira bii yairique cāa nii eaupa. O biro biima īiro, niipetirāpħre bii yairique niċċā nħnua dooupa, niipetirāpħra ɻañarije cūja ca tiicāro macā.

13 Doti cūurique ca niiparo jħegueropħra, ati yepapħre ɻañarije tiirique nii yerijāaupa. Doti cūurique ca manijata, ɻañarije tiiriquere majiña mani.

14 To ca bii pacaro, Adán că ca niiri cuu mena, Moisés că ca niiri cuupu, ɻañarije ca tiiricarāre bii yairique to birora biicċā niiupa. Biropħa cājara, Adán, ca doopħre ca bii jħeguegħu, dotiriquere că ca bii ametħa nucāricarore biro méé, ɻañarije cūja ca tiirije jħorri, to biro biiupa.

15 Adán ɻañarije că ca tiiriquea, ɻumreco Pacu wapa manirora aňurije că ca tiicojorijere biro méé nii. Jīcāra ɻañarije că ca tiirique jħorira, niipetirāpħra bii yaicċāupa. Jīcū, Jesucristo jħorri wadora, wapa manirora ɻumreco Pacu aňurije că ca tiicojorije pea, tee ametħeneropu nii eacċāupa, paupu aňuro cūja ca niipere biro īiro.

16 Jīcū ɻañarije că ca tii buiyeerique jħorri ca bii nħnha waarijere, ɻumreco Pacu, wapa manirora aňurije că ca tiicojorije menare cōoñarique uno méé nii. ɻañaro biiriquea, jīcā wāme ɻañarije tiirique

juorira ñañaro bii yairicaro tiiupa. Umureco Pacu, wapa manirora cã ca tiicojorije pea, pau wãmeri ñañarije tirique juori bii eari, añurã niiricaro ti-iupa.

¹⁷ Jícã ñañarije cã ca tirique juorira niipetirãpure bii yairique ca bii niiricarore biro ametuenero, Umureco Pacu ca bojoca añugu cã ca niirijepu, wapa manirora añurã cã ca tirã doca, jícã bojocu Jesucristo juori wadora, catirãra wãma wâme cati niirucuma.

¹⁸ Adán wado ñañarije cã ca tirique juorira, niipetirãpure ñañaro ca bii yaiparã cãja ca niiro ca tiircarore birora, Jesucristo wadora añurije cã ca tirique juorira, cãre ca tuo nunujeerãre añurã cãja ca niiro tii, to birora cãja ca caticõa niipere biro iiro.

¹⁹ O biro ii: Jícãra Umureco Pacure cã ca ametuene nucãrije juorira, pau ñañarije ca tirã cãja ca niiro cãjare tiicãupa. Ñucã tee ca biircarore birora, jícãra Umureco Pacure cã ca tuo nunujeerieque juorira, pau añurã tii ecorucuma.

²⁰ Doti cãurique pea, ñañarije tirique buuro jañuro to bii bau nii nunua waajato iiro tiicojorique niiupa. Ñañaro tirique buuro jañuro ca bii nunua waarora, Umureco Pacu cã ca añurije pea tee ametueneropu nii nemocãupa.

²¹ Ñañarije tirique bii yairicaro ca tii tutua niiricarore birora, Umureco Pacu wapa manirora añuro cã ca tii bojarique añurã mani ca niiro tii, mani Wiogu Jesucristo juori to birora caticõa niiri-quere manire tiicojo, tii doti tutua niiupa.

6

Ñañarijere bii yai weo, Cristo mena pee cati, biriique

¹ ¿To docare ñee mani ñirāti? ¿Ñañarijera mani tiicōa niirāti, Ùmureco Pacʉ bʉaro jañuro cã ū mai ñunua waajato ñirā?*

² ¡Mani tiiti majuropeecārucu! Mee ñañarijere ca bii yai weoricarāpʉ mani nii. ¿Ñee tiirā, ñañarijera mani tiicōa niibogajati?

³ ¿Mʉja, Cristo Jesús mena niirugarā ca uwo coe ecoricarā niipetirā, cã ca bii yairicarore birora biirā, mani ca uwo coe ecoriquere mʉja majititi?

⁴ To biri uwo coerique jʉori, Jesucristo menara yaa cōa eco, cã ca bii yairicarore biro mani biiwʉ. O biro biicāri, Cristo, cã Pacʉ cã ca tutuarije mena cati tua, cã ca biiricarore birora mani cãa, wāma wāme catirique mena mani bii niico.

⁵ Cã menara, cã ca bii yairicarore biro ca biiricarā mani ca niijata, ñucā cã menara mani cati tuarucu.

⁶ Jaguero mani ca bii niirucurique Cristo menara yucʉ tenipʉ paa pua tuu yaio ecoupa, mani upʉ ñañarije ca tiiruga niirije ca tii yaio ecoro, ñañarije tiiriquere ca tii ñunujeerā mani ca nii ñunua waatipere biro ñirā, mani ū maji.

⁷ Bii yaicoarāpʉa, ñañarije mani tiiticu.

⁸ “Cristo mena mani ca bii yajata, cã menara mani catirucu,” mani ū.

⁹ Cristoa, ca bii yairicarā watoare ca cati tutaricāpʉ niiri, cã ca bii yai nemotipere mani maji.

* **6:1** ¿Añurije bʉaro jañuri to bii bau niijato ñirā, ñañarijera mani tiicōa niirāti?

Cūra, bii yairiquea do biro cāre bii ametuene nucā majiti yua.

10 Cā ca bii yairije mena, jīcāti bii yaigura, ñañarije tiiriquere bii yai ametuene peoticā cojoupi mee. Cā ca catirije peera Umareco Pacu yeere tiirugū catimi.

11 To biri wāmera muja cāa, ñañarije tiiriquere ca bii yai weoricarāpura biro nii tāgoeñaña. Bii pacarā Cristo Jesúz jħori, Umareco Pacu yee peere ca tiiparā ca catirā niiña.

12 To biicāri, muja upu ca bii yaipa uphre ñañarije tiirique pee ca bii ametuene nucāro tii, nucā ñañarije ca tiirugarije cāare tii nānħejee, tiiticāña.

13 Muja upu maquēre[†] ñañarije peere ca tiirije ca niiro tiicāri, ñañarije tiirique maquē ca niiro tiiticāña. To biro tiitirāra, Umareco Pacu yee peere ca tiirije ca niiro tiiya, ca bii yaicoaricarāphra, ca cati tuaricarāre birora muja upuri maquēre añurije peere ca tiirije pee ca niiro tiiri.

14 O biro muja ca tiiro, ñañarije tiirique mujare bii ametuene tirucu, doti cūurique ca īirore biro tii nānħa waatirāra, Umareco Pacu añuro cā ca tiirije mena pee muja ca niiro macā.

Añurijere pade coteri maja

15 ¿To docare ñee mani īrāti? ¿Doti cūurique ca īirore biro tii nānħa waatirāra, Umareco Pacu wapa manirora añuro cā ca tii bojarique mena pee ca niirā niiri, ñañarije mani tiirāti? ¡Mani tiiti majuropeecārucu!

16 ¿Jīcāre, cā ca dotirijere tii nānħejegħarā cāre pade coteri maja muja ca nijata, muja ca pade

[†] **6:13** Los miembros de su cuerpo.

bojagure wapa manirora pade coteri maya niiriquire maja majititi? Atea teere birora bii, bii yairicaro ca tiirije ñañarijere ca tii nñanjeerā, añurije maquēre ca tii nñanjeerā cāa, teere ca pade coterā niima.

17 Añu majuropeecā Uñureco Pacu, ñañarijere ca tii nñanjeerā ca niimiricarā, mee maja ca yeri tugoeña niiriye menapu, añurije queti maja ca bue majio ecoriquere maja tuo nñanjeupa.

18 Ñañarije tiiriquire ametüene ecori, mecūra añurije peere pade coteri maya maja nii yua.

19 Bojoca bii niiriquerena yu wede, tugoeña bayitima ñirā, atere añuro tuo puotibocuma mājare ñima ñigu. Juguero pure, maja upuri maquēre, ñoo pee jañuro ñañarije tii yai waaricaro ca tiirije peere ca tiirije ca niiro maja ca tiiricarore birora, mecū cāare maja upuri maquēre añurije, ca ñañarije manirā niirimaro ca tiirije peere ca tii nñanjeerije ca niiro tiiya.

20 Ména, ñañarije peere tii nñanje niirā, añurije peere maja tii nñanjeetiupa.

21 ¿Mecūre maja ca bobo tugoeñarije ñañarijere tii niirā, ñee maja b̄ari? Maja b̄atiupa. Tea bii yairicaro ca tiirije wado nii.

22 Mecūra ñañarijere ca tii nñanje yerijāaricarā niiri, Uñureco Pacu peere ca pade coterā nii eari, ca ñañarije manirā nii, caticōa niiriquire b̄a earicaro tii, ca tiirijere maja b̄a.

23 Ñañarije tiiriquire wapa, bii yairique nii. Uñureco Pacu cā ca tiicorijere pea, mani Wiogu Cristo Jesúz j̄ori caticōa niiriquire nii.

7

Amo jiarique mena ū cōoñā wederique

¹ ¿Yū yaarā, to docare mūja majititi (doti cūurique ca majirāre mūjare yū ū) doti cūurique bojocare cā ca cati niiro wado cāre ca doti niirijere?

² O biro ūjata: Nomio ca manū cātigo, ca dotirije jūori cō manū cā ca cati niirore ūigo, cā mena niimo. Cō manū cā ca bii yaicoajata, ca manū cātigo cō ca niirijere ca dotirijere ca doti ecotigo tuamo.

³ O biro ca biirije jūori, cō manū cā ca cati pacaro apī cō ca manū cātijata, ca manū cātigo cō ca niirijere ca dotirijere ametūene nūcāgo tiimo.* Cō manū cā ca bii yaicoajata docare, tee ca dotirijere ca doti ecotigo tuamo. To biri apī cō ca manū cātijata cāare, ca ūmūa epe paigo méé niimo.†

⁴ Yū yaarā, mūja cāa to birora Cristo mena nii earā, cā menara doti cūuriquere mūja bii yai weocāupa, apī ca bii yairicarā watoare ca cati tūaricū yaarā pee niirūgarā. O biro biicāri, Umūreco Pacū cā ca ūbijejarije añurije mani tii niirucu.

⁵ Mēna ñañarije ca tii niirā mani ca niiro, doti cūuriquea, mani upūpāre ñañarije tiirūgarique ca niirijere ca tii bau niiro ca tii niiriye niiupa. To biri bii yairicaro ca tiiriye wadore mani tiicā niirucupupa.

⁶ Mecāra, doti cūurique manire ca doti niircumiriquere ca bii yai weoricarā niiri, jūgueropū doti cūurique ca nii jūoriquere ca tii nūnūjeerā méé

* ^{7:3} “Ca manū cātigo nii pacago ca ūmūa epe paigo niimo” ūrico niirucumo. † ^{7:3} Manū cāti, nūmo cāti, tiiriquere ca doti niirijere bii ametūene nūcāgo méé biimo.

mani nii, Añuri Yeri wāma wāme cū ca doti niirije mena pee Ùmureco Pacure tii nənujeerugarā.

Ñañarije yupure ca niirije

⁷ ¿To docare ñee mani ñirāti? ¿“Doti cūurique ñañarije nii,” mani ñirāti? ¡Mani ñiti majuropeecārucu! Doti cūurique ca manijata, ñañarije ca niirijere yu majitibojacupa. Ía ugoriguerere yu majitibojacupa, doti cūurique, “Ía ugoticāña,” to ca ñitijata.[‡]

⁸ Ñañarije pea, doti cūurique to biro ca ñirije juori, niipetirije ía ugoriguerere yure tii bau niiwu. Doti cūurique ca manijata, ñañaro tiirique manirore biro biicā.

⁹ Doti cūuriquere ca majitigü yu ca niiri cuupure cati añugü yu niiwu. Doti cūuriquere yu ca majiro, ñañarije yu ca tiirique bii bau nii eacāwu. To biri ca bii yaipura yu niicāwu yua. §

¹⁰ To biri doti cūurique, catirique yure ca tiicojoboriquera, ca bii yaipu yu ca niiro yure tiicāwu.

¹¹ Ñañarije pea, doti cūuriquerena nii eari, ñañaro yu ca tii bui cətiro yure tiiwu. Tee juori ca bii yaipura yu niicāwu.

¹² O biro mani ñi yapano, añuro petira doti cūuriquea, ca ñañarije manirije nii, ca doti niirije cāa ca ñañarije manirije, díamacū ca niirije, añurije, nii.

¹³ To docare, ate añurijera, ¿ca bii yaipu yu ca niiro yure to tiicājapari? ¡Tiijacupa! Ñañarije, ñañarijera ca niirijere ñorugaro, añurije juorira, ca bii yaipu yu ca niiro yure tiiwu. O biro biiri, doti

[‡] 7:7 Ex 20.17; Dt 5.21. § 7:9 To biri ñañaro bii yairica tabepu ca waapura yu niicāwu.

cūurique jaori, ñañarije, díámacūra ñañarije peti ca niirijere bii bau nii eacāwū.

¹⁴ Doti cūuriquea Umureco Pacū yee nii. Yū pea, bojocū ca tūgoeña tutuatigū, ñañarijere ca tii nūnūjeepū noniricū yū niicā.

¹⁵ Yū ca tiirūgarijere yū tao majiti. Yū ca tiirūgarijere tūtigūra, yū ca junarije peere yū tiicā.

¹⁶ To biri yū ca junarije peere ca tiigū niiri, “Doti cūurique, añurijera nii,” yū īi.

¹⁷ To biri yua yū méé yū nii, teere ca tiigū. Yūpūre ñañarije ca niirije pee to biro tii.

¹⁸ Yūpūre ca tūgoeña bayitigū yū ca niiri upūre añurije unora ca manicārijere yū maji; añurije ca tiicārūgagū nii pacagū, yū tii jeeño majiticā.

¹⁹ To biri yū ca tiirijea, añurije yū ca tiirūgarijere méére yū tii, ñañarije yū ca junarije peere yū tii.

²⁰ To biri yua, yū ca junarijerena yū ca tiijata, yū méé yū tii. Yūpūre ñañarije ca niirije to biro tii.

²¹ O biro ca biirije jūori atere yū maji: Añurijere yū ca tiicārūga pacaro, ñañarije mena wado biicā.

²² Yū ca tūgoeñarijepūa, Umureco Pacū cū ca dotirijere būaro boo tūgoeña.

²³ To ca bii pacaro, yū upūpūre apeye ca doti niirijere yū īa, ñañarijere ca doti niirije ca niirijere. Ate ca dotirije, yū ca tūgoeñarije ca dotirije menare ameri quēe niima īiro, ñañarijerena yū ca tii nūnūjeecōa niiro yūre tii.

²⁴ ¡Abé nija yū niiquīgū! ¿Ati upū mena ñañarije tiicāri yū ca bii yaipere ñiru peti yūre cū ametūenegūti?

²⁵ Umureco Pacū, mani Wiogū Jesucristo jūori, “Añu majuropeecā,” yū ca īigū wado ametūene

majimi. O biirije ca biiro macā, yu ca t̄ugoeña niirije mena peera, yu majuropeera Ùmureco Pacu cā ca dotirijere yu tii n̄an̄ajee, yu upu ñañarije ca tii niiri upu mena peera, ñañarije ca tii dotirije peere yu tii n̄an̄ujeecā.

8

Añuri Yeri juori catirique

¹ To biri mecāra yua, Cristo Jesús mena ca niirāra ñañaro cāja ca bii yaipe uno mani.

² Jesucristo juori, Añuri Yeri catirique ca tiicojogu cā ca dotirije, ñañarijere, bii yairiquere, ca doti tutua niirijere yure ametuenewu.

³ Ùmureco Pacu pea, Moisés cā ca doti cūurique do biro ca tii majitirijere tiiupi. Do biro ca tiipe méé niiupa, bojoca t̄ugoeña bayitima ñirā ñañarije cāja ca tii niirije niima ñiro. Ùmureco Pacu cā Macāre, bojocu ñañarijere ca tii niigu ca t̄ugoeña bayitigure biro ca niigu cāre tiicojoupi, ñañarije tii niiriquere cā ametüene bojajato ñigu. Bojocu ca t̄ugoeña bayitigure biro cāre tiiri, ñañarijere tii yaioupi Ùmureco Pacu.

⁴ Atere to biro tiiupi, doti cūurique añurije ca dotirore biro cāja tii nijato ñigu. Mee ñañarije tiiruga t̄ugoeñariquere ca tii n̄an̄jeerā méé mani nii, Añuri Yeri cā ca ñirore biro pee ca tii niirā mani nii yua.

⁵ Ñañarije ca tiirā, tee pee wadore tiiruga n̄an̄ujeecā niima. Añuri Yeri cā ca ñirore biro ca tiirā pea, Añuri Yeri cā ca boorije pee wadore tiiruga t̄ugoeñama.

6 Ñañarije tiiruga tagoeñariquere nucatima ñirā, tee pee wadore tiiruga nunujeecā niriquea, bii yairicaro ca tiirije nii. Añuri Yeri yee peere tijata, añuro nii, cati, biiricaro tii.

7 Ñañarije cāja ca tiiruga tagoeñarijere nucatima ñirā, tee pee wadore ca tiiruga nunujeecōa niirā, Umureco Pacu ca junarā niima. Cā ca dotirijere booti, tii nunujee majiti, biicāma.

8 To biri ñañarije cāja ca tiiruga tagoeñarijere ca nucatirā, Umureco Pacu cā ca īa ujea nirijere tii majitima.

9 Muja pea, ñañarije ca tiirā méé muja nii yua. Añuri Yeri cā ca boorore biro pee ca tiirā muja nii, díamacāra Umureco Pacu yuu Añuri Yeri mujapure cā ca nijata. Cristo yuu Añuri Yerire ca chotigua, Jesucristo yuu méé niimi.

10 Cristo mujapure cā ca nijata, muja upu pea ñañarije juori ca bii yaipa upu to ca nii pacaro, Umureco Pacu yuu Añuri Yeri pea muja ca catirije niimi, añurā cā ca tiirije juori.*

11 Cristo cā ca cati tuaro ca tiiricu yuu Añuri Yeri mujapure cā ca nijata, Cristo cā ca cati tuaro ca tiiricu Umureco Pacura muja upari ca bii yairijere wāma catirique tiicojorucumi, cā yuu Añuri Yeri mujapure cā ca niirije juori.

12 To biri yu yaarā, jīcā wāme mani ca tii niipe nii. Biirophā mani upu ñañarije ca tiirugarije peere mani ca tii niipe méé nii.

13 Tee ñañarijere muja ca tii nijata, ñañaro tamuo yairica tabepu muja waarucu. Añuri Yeri juori,

* **8:10** Muja yeri pea caticā, Umureco Pacu, jīcāti uno peera ñañarije ca tiitiricarāre biro mujare cā ca tiirique juori.

ññañarije tiiriquere muja ca tii yaiojata, muja caticōa niirucu.

14 Niipetirā, Ùmureco Pacu yuu Añuri Yeri cū ca majorore biro ca tii niirā, Ùmureco Pacu puna niima.

15 Muja, ñucā ca uwi duwi yujurā muja ca niro ca tiipa yeri méére muja ñeeupa. Añuri Yeri, Ùmureco Pacu puna niircaro ca tiigure muja ñeeupa. Cū j̄orira, Ùmureco Pacure, “¡Abbá! ¡Cáacu!”[†] mani ii.

16 Cū, Añuri Yerira mani ca yeri c̄utirijep̄re, Ùmureco Pacu puna mani ca niirijere wede majiomi.

17 Cū puna mani ca nijata, cū yeere ca cuo nñuñjeerā niirā mani bii; Ùmureco Pacu yeere ca cuo nñuñjeerā, Cristo mena j̄icāri cū yeere ca cuo nñuñjeerā, niirā mani bii, cū mena j̄icāri ñañaro mani ca tam̄ojata, ñucā cū mena j̄icārira añuro mani ca tii nucū buo ecopere biro ñirā.

Jiropu añurije ca niipe

18 Ati r̄umurire ñañaro tam̄oriquea, añurije manire ca bii eape menare mani ca ña cōoñajata, mani majuropeecā.

19 Ùmureco Pacu cū ca jeeñorique, díamacūra Ùmureco Pacu puna mani ca niirijere ca bii ñno eapa tabere pato wācārique mena yue nii,

20 ñañaro ca biipe ca niro ca tii ecorique niiri. Bi- iropua tee majuropeera to biro biitiupa. Ùmureco Pacu, “To biro biirucu,” cū ca ñirique niima ñiro to biro biiupa. Bii pacaro nii,

[†] **8:15** Arameo wederique menara “Abbá” ii, “Cáacu,” ii.

21 cā ca jeeñorique majuropeera ñañaro ca tii eco niirijere ametueene ecori, Ùmureco Pacu puna añurijepu cāja ca ametueene ecori tabere cāja mena ca nii earo ca tiipe.

22 Cū ca jeeñorique niipetirijepura, jīcō nomio macū cūtigo puniro cō ca t̄goeñarore biro ca biiri-jere mani maji.

23 Tee wado méé ñañaro tam̄o, mani, jiro mani ca b̄apep̄ure ūiḡu, Añuri Yerire cā ca t̄icojo juoricarāp̄u cāa to birora ñañaro mani tam̄o, Ùmureco Pacu punare biro tii ecori, ñañaro mani ca tam̄ori up̄are cū ca ametueenepa tabere yue niirā uno.

24 Tee, mani ca yue niirijerena ūirā, mani ametueene ecowu. Yuerique ca bii earijep̄a, yue nemorique méé nii. ¿Ñiru cā ca c̄orijep̄arena cā yuecōa niigajati?

25 Mani ca c̄otirijere mani ca yue nijjata, t̄goeña bayirique mena to birora mani yuecōa nii.

26 O biri wāmera, mani ca t̄goeña bayitirijere manire tii nemomi Añuri Yeri. Jāi juu buerica wāme unora mani ū majiticā, to biro mani ca biiro Añuri Yeri majuropeera do biro ca ū wede majiñā manirije mena, otirique mena, Ùmureco Pacure manire jāi bojami.

27 Ùmureco Pacu, yeripu t̄goeñariquere ca majiḡu niiri, Añuri Yeri cū ca ūr̄ugarijere majicāmi, Añuri Yeria, Ùmureco Pacu cū ca boorore biro cū yaarāre cā ca jāi bojarije ca niiro macā.

Ca ametua nucā majuropeerā

28 Umureco Pacu, cāre ca mairāre añurije boojāgu, niipetiri wāmeri cājare ca biiro tiimi, cā ca ūrericarore biro to biijato ūigu cā ca jūoriarāre, mani ūi maji.

29 Umureco Pacu, jūgueropura cā ca beje jeericarāre cā Macāre biro ca niiparā cājare tiiupi, cā Macā pe a paú ca tuo nūnueerā watoare cāja jūwū cā nijato ūigu.

30 To biro biirucuma, cā ca ūrericarārena jūo, cā ca jūoriarārena, añurā cāja ca niiro tii, añurā cā ca tiiricarārena, cā ca añu majuropeerijere ca cuo eaparā cāja ca niiro tii, tiimi.

31 ¿Atere ūee mani ūrāti? Umureco Pacu mani mena cā ca nijata, ¿ñiru uno pee ñañaro manire cā tiibogajati?

32 Cā Macā majurope cāare maitigura, mani niipetirā mani ca ñañarije jūori cā ca bii yairo ca tiiricu, ¿do biro ūigu, cā Macā mena jīcārira niipetirije manire cā tiicojotibogajati?

33 ¿Ñiru, Umureco Pacu cā ca beje jeericarāre “Ñañarije ca tiirā niima,” cā ūibogajati? Umureco Pacu niimi, ca ñañarije manirā ca ūigu.

34 ¿Ñiru ñañaro cājare cā ūibogajati? Cristo Jesús manire bii yai bojaupi. Ñucā cati tua biicāri, Umureco Pacu díamacā nūña[‡] pee niiri, manire jāi boja niimi.

35 ¿Jesucristo manire cā ca mairijere, ñiru manire cā tuu dic a wooguti? Ñañaro tamorique, do biro ca bii majiña manirije, ñañaro cāja ca tiiruga nūnueerije, aua boarique, juti boo pacarique, ca

[‡] **8:34** Díamacā nūña, Jesucristo do biro ca tiiya manigu cā ca duwiri nūña. Salmo 110.1; Mt 22.44.

uwiorije, ñañaro jĩa eco yairique cãa, manire tuu dica woo majiti.

³⁶ O biro ūi owarique:
“Mu yee j̄uori, to cānacā r̄um̄ura ca bii yaiparā jāa niicā.

Oveja c̄aja ca j̄iaparāre biro jāare ūama,”
ca ūirore birora.[§]

³⁷ To ca bii pacaro, manire ca mairic̄a j̄uori, ate niipetirijere ca amet̄ua nucārā peti mani nii.

³⁸ “Díamacāra, bii yairique unora, catirique unora, Um̄ureco Pac̄a p̄ato macārā unora, wāt̄ia unora, mecāre ca biirije unora, jiro ca biipe unora, ca yeri tutuarā unora,

³⁹ em̄uarop̄a unora, ñañaro bii yairica tabe unora, j̄icā wāme Um̄ureco Pac̄a c̄a ca jeeñorique unora, mani Wioḡa Cristo Jesús j̄uori, Um̄ureco Pac̄a manire c̄a ca mairijere manire tuu dica woo majiti,” ȳa ūi.

9

*Israelitas're Um̄ureco Pac̄a c̄a ami dica
woorique*

¹ Jesucristore ca tuo n̄an̄ujeegure birora ūi ditoricaro maniro, díamac̄a ȳa ūi. Ȳa ca t̄ugoeñarije, Añuri Yeri c̄a ca majorije j̄uori, “To birora bii,” ȳare ūi.

² Ȳa yerip̄a b̄aro t̄ugoeñarique pai, to birora puniro t̄ugoeña cōa nii, ȳa bii.

³ Ȳa majuropeera, “Ñañaro biirucumi,” ūiric̄a nii, Jesucristore ca majitiḡa nii, ȳa biicār̄ugami, ȳa yaarā, ȳa yaa pooga macārā

⁴ israelitas're ūima ūigu. C̄aja, Um̄ureco Pac̄a c̄a ca ami dica wooricarā niiupa. Um̄ureco Pac̄a,

că puna peti căja ca niiro căjare tiiupi. Căja menara nii, că ca doti tutuarijere căjare ñño, tiiupi. “Măja menare o biro yu tii niirucu,” căjare ū, că ca dotirijere căjare cū, díamacă tii nucă băorica wāmere căjare wede majio, ñucă “O biro măjare yu tiirucu,” căjare ū.

5 Jää ñică jāmħara niiupa, Uムureco Pacu yaarā. Căja yaa puna macāra bojoca mani ca bii nħenħa doorica wāmere biro ūjata, baħħaupi Cristo, niipetirije jotoa Uムureco Pacu ca niigħu. To birora ū nucă bħoċċa niirică cū nijato. To biro to bijjato.

6 Uムureco Pacu, Israel yaa pooga macārāre, “To biro yu tiirucu,” că ca ūrique, to birora biċċa yerijā waaro méé bii. Niipetirāpħu Israel pāramerā ca niirā israelitas méé niima.

7 Ñucă Abraham pāramerā căja ca niirije jħorira, niipetirāpħra că puna niitima. Uムureco Pacu o biro căre ūjipi: “Isaac jħor, mħu pāramerā cħutirucu,” ūjipi.*

8 O biro ūjata: “Uムureco Pacu puna ca niirā, tii puna macārā căja ca niirije jħorira că puna niitima. ‘O biro yu tiirucu,’ că ca ūriċu puna pee doca, Abraham pāramerā niima,” ūriċarā niima.

9 Ate nii Uムureco Pacu, “O biro yu tiirucu,” că ca ūrique: “Ape cħimare ati cuu u nora yu doorucu, to cōrore Sara jīcă macă cħutirucumo,” că ca ūrique.†

10 Tee wado méé nii ñucă, Rebeca puna cāa jīcūra pacu cħutiupa, mani ñică Isaac wadore.

11 Căja ca baħħaparo jħegħero, aħnurije, ħnaħnarije, căja ca tiitħiropħra, Uムureco Pacu, că ca boorore

* **9:7** Gn 21.12. † **9:9** Gn 18.10, 14.

biro cã majuropeera cã ca beje amirijere díamacãra to nii eajato ūigü,

¹² bojoca tii niiriique jüori méé, Ùmureco Pacu cã ca jüogü niiriquire ūigü, o biro cõre ūiupi Rebecare: “Cã jüwü pee cã baire padé coterucumi,” ūiupi,

¹³ o biro ūiowarique ca ūirore birora: “Jacob're yü maiwü. Esaú peera yü juna jañuwü.”[‡]

¹⁴ ¿Ñee mani ūiräti? ¿To docare Ùmureco Pacu ñañagu cã niiti? ¡Niitimi!

¹⁵ Ùmureco Pacu o biro cãre ūiupi Moisés're: “Yü ca ūa mairugagüre yü ūa mairucu. Yü ca boo paca ūarugagüre yü boo paca ūarucu,” ūiupi. §

¹⁶ To biri cã ca jüorijea, bojocu cã ca boorije jüori méé; ūucã cã ca tii bayi niiriije jüori méé, bii, Ùmureco Pacu cã ca boo paca ūarije jüori pee bii.

¹⁷ Ùmureco Pacu wederiquepü, Egípto macü wiogüre o biro ūi: “Aterena ūigü, mü mena yü ca tutuarijere ūñorugü, wiogü mure yü tiiwü, niipetiri yepapü yü wämere wede batorique ca niipere biro ūigü,” ūi.*

¹⁸ Tee ūigü Ùmureco Pacua, cã ca ūa maigüre ūa mai, ca ametüene nücägura buaro jañuro to birora cã ca biicã nünuwa waaro tiicämi.

¹⁹ Mü pea yüre mü ūicu: “To docare, ¿Ñee ūigü Ùmureco Pacu, ‘To biro tiima,’ manire cã ūiti? ¿Ñiru pee cã ca boorijere cã ūi camotabogajati?” mü ūicu.

²⁰ Yü pea o biro mure yü ūi: Müa, ¿“Ñiru mü niiti, Ùmureco Pacu cã ca tiirijere to biro mü tii,” cãre ūirugü? Müja ca tügoeñajata, ¿diirü, tiirü ca

[‡] **9:13** Gn 25.23; Mal 1.2-3. **§ 9:15** Ex 33.19. ^{*} **9:17** Ex 9.16.

weericare ñee tiig₄ to biri jot₄ yare m₄ tiiri, to ñigajati?[†]

²¹ Jot₄ri weeri maj₄a, dii jīcā b̄ur₄a maquērena ca nii majuropeerijere tiirā c̄orique, niipetirijere tiirā c̄aja ca c̄ori jot₄ri, wee majimi.

²² Ūmareco Pac₄, ñañaro c̄ ca tiirijere, c̄ ca tutuarijere, ñor₄ga pacag₄, ñañaro tii eco, ñañaro bii yairica tabep₄waa, ca biiparāre tugoeña bayirique mena to birora c̄ajare ñacāupi.

²³ Ñucā to biro biig₄a, manire amet̄enerug₄, b̄uaro manire c̄ ca mairijere, c̄ ca añu majuropeerijere, ñoupi. Jīcātop̄ra manire boo paca ñari, c̄ mena mani ca niipere biro ñig₄ manire beje jeeupi.

²⁴ Mania c̄jara mani nii, judíos watoare, judíos ca niitirā watoa cāare, Ūmareco Pac₄ c̄ ca juoricarā.

²⁵ Oseas c̄ ca owarica pūurop₄ Ūmareco Pac₄: “Y₄ yaa pooga ca niitiricarāre, ‘Y₄ yaa pooga,’ y₄ ñirucu.

Y₄ ca maitimiricarārena, ‘Y₄ ca mairā,’ y₄ ñirucu.”[‡]

²⁶ “Y₄ yaa pooga méé muja nii,” c̄jare c̄ ca ñirica tabera,

Ūmareco Pac₄ ca caticōa niig₄ puna muja nii, ñiricarā niirucuma,” c̄ ca ñiricarore birora.[§]

²⁷ Israelitas c̄ja ca biipe peera o biro ñimi Isaías: “Israel yaa pooga macārā jita duparire biro pa₄ nii pacarā, pa₄acā mééra amet̄harucuma;

²⁸ Wiog₄a, c̄ ca ñiricarore birora, yoari mééra ati yepa macārāre ñañaro tiirucumi,” ñimi.*

[†] 9:20 Is 29.16; 45.9. [‡] 9:25 Os 2.23. [§] 9:26 Os 1.10. * 9:28 Is 10.22-23.

29 Isaías'ra o biro ūiupi ūucā:
 “Umureco Pacue niipetirijepurena ca doti tutua
 niigū, mani Israel yaa pooga macārāre cū ca
 duaticājata,
 Sodoma, Gomorra macārāre biro mani bii yaicā
 yerijāa waabojacupa,” ūiupi.[†]

Israelitas cāja ca tuo nūnūjeetirique

30 Atere ḡñee mani ūirāti? Judíos ca niitirā, añurā
 cūre tii ecorūgarā añurije ca tiitirucuricarārena,
 díamacū cāja ca tuo nūcū būorije juori, añurā cūjare
 tiiupi Umureco Pacue.

31 Israelitas, doti cūurique juori añurā nii eari-
 quere ca amamiricarā pea, añurā nii eariquere
 búa eatiupa.

32 ḡñee tiirā cāja búa eatijapari? Díamacū tuo
 nūcū būorique mena méé teere amaupa, cāja ca tii
 nūnūjeerije juori pee, teere amaupa, “Tee menara
 mani búa eacārucu” ca ūi tūgōeñarāre biro. To biro
 biima ūirā, ūtāgare púa taarāre biro biiupa.[‡]

33 O biro ūiowarique ca ūirore birora:
 “Iaña, Sión're jīcāga ūtāga yu cū, jīcāga ūtāga bojoca
 cāja ca pūata ūaaro ca tiipagare.

Cūre ca tuo nūnūjeegúa boboro tamūotirucumi.”§

10

1 Yu yaarā, yu yeri ca boorije, israelitas're
 Umureco Pacure yu ca jāi bojarije, “Cāja
 ametūajato” ūigū yu ca ūirije nii.

2 “Umureco Pacure būaropura ca tii nūcū
 būorūgarā niima biirāpúa” yu ūi, cāja yee maquēre.

† 9:29 Is 1.9. ‡ 9:32 To biro Jesucristore tuo nūnūjeetima ūirā,
 ūtāga púa taarāre biro biiupa. § 9:33 Is 8.14; 28.16.

Tee peere to biro ca biicārā nii pacarā, Umareco Pacu yee díamacū ca niirijere biro tiitima.

³ Umareco Pacu añurā cū ca tiirijere majitima ñirā, cūja majuro cūja ca tiirije jorira añurā niirugama ñirā, Umareco Pacu añurā cū ca tiirijere junauapu.

⁴ Doti cūurique, Jesucristorena bii yapano ea, díamacū cāre ca tuo nucū buorā niipetirā añurā cūja ca nii eapere biro ñiro.

⁵ Doti cūurique joriri añurā niiriquere o biro ñi owaupi Moisés: “Doti cūurique ca ñirore biro ca tii niigua, tee jorira caticōa niiriquere buarucumi,” ñiupi.*

⁶ Díamacū tuo nucū buorique joriri añurā nii earique peera o biro ñi: “Muja yeripu o biro ñi tugoeñaticāña, ñiru umareco tutipu cū muwa waa majigajati, ñucā Jesucristo cū ca duwi dooro tiirugū?†

⁷ ñiru ca ñcāari opepu cū duwi nucā waaguti, Jesucristore ca bii yairicarā watoapu cū ca tua muwa dooro tiirugū?” ñi.‡

⁸ To docare, “ñeere to ñiti? Umareco Pacu wederique mu pñtora nii, mu yeripu nii, mu ujerorena nii, bii,” ñi doca.§ Ate nii díamacū tuo nucū buorique maquēre jāa ca wederije.

⁹ Mu ujero mena, “Wiogu niimi Jesucristo” ñi, mu ca tugoeña niirijepu, “Ca bii yairicarā watoare cū ca cati tuaro tñiupi Umareco Pacu,” mu ca ñi tuo nñnajeejata, mu ametñarucu.

¹⁰ Añurā niiriquere bua earugara, yeripu mena

* **10:5** Lv 18.5. † **10:6** Dt 30.12. ‡ **10:7** Dt 30.13. § **10:8** Dt 30.14.

díamacū tao nñanjee, ametuariquere búa earugarā, ujero mena, "Wiogu niimi Jesucristo," ii, ñirique nii.

11 Umureco Pacu wederique o biro ii: "Niipetirā cäre ca tao nñanjeerā, boboro tamhotirucuma" ii.*

12 To biri judíos, judíos ca niitirā menare, ameri ña dica woorique mani. Cū, Wiogura, niipetirā Wiogu niimi, tii nemorique cäre ca jāirā niipetirāre, niipetiro añurije cäja ca búa earo tiimi.

13 To biri: " 'Wiogu jääre ametueneña,' cäre ca ii jāirā niipetirā ametuarucuma," ii.†

14 ¿Do biro pee biicāri, cäja ca tao nñanjeetiricrena, "Jääre tii nemoña," cäja ñibogajati? ¿Cū yeere tao ñaati pacarā, do biro pee tiicāri cäre cäja tao nñanjeebogajati? ¿Cū yee maquēre cäjare wederi majá añauije queti ca mani pacaro, do biro pee tiicāri cäja tao bogajati? ¿Cū ca wede doti cojoricarā niiti pacarā,

15 do biro tiicāri añauije quetire cäja wedebo-gajati? O biro ii owarique nii: "Añauije peti nii, queti wederi majá añauije queti ca jee doogare jāi bocarique," ii.‡

16 To ca bii pacaro, israelitas niipetirāpura añauije quetire tao nñanjee, tiitiupa, Isaías o biro cä ca ii owaquīricarore birora: "Wiogu, jää ca wederi-jere, ¿ñiru pee cä tao nñanjeejapari?"§

17 To biri díamacū tao nñacu bñoriquea, añauije quetire bñorique juori nii ea. Queti bñorique pea, Jesucristo yee maquēre wederique nii.

* **10:11** Is 28.16. † **10:13** "Wiogure tii nemorique ca jāirā niipetirā ametuarucuma." Jl 2.32. ‡ **10:15** Is 52.7. § **10:16** Is 53.1.

18 Yu pea o biro yu ū jāiñā: ¿Añurije quetire cāja tuotibujapari? ¡Tuojacupa! Umareco Pacu wederique o biro ū:

“Añurije quetire, niipetiri taberipu wedeupa. Cāja ca wederije ati yepa ca nii eyori taberipu ea peticoa,” ū.*

19 Yu jāiñā nemo ūcā: ¿To docare israelitas, teere cāja tuo puotibujapari?[†] Ca nii juori tabere o biro ūmi Moisés:

“Yu yaa pooga macārā ca niitirāre muja ca ū tutiro yu tiirucu;
ca tuo jeeñotiri pooga macārā mena muja ca ajiaro yu tiirucu,”[‡] ūmi.

20 ūcā Isaías pea o biirije ūmi:
“Yure ca amaatimiricarā yure cāja ca buaro yu tiiwu.
Yure ca jāiñā amaatiricarāre yure cāja ca majiro yu tiiwu,” ūmi.[§]

21 Israelitas yee peera o biro ūmi:
“Tuo nunujeeti, ametuene ūcā, ca biiri poogare umareco yoari rumu yu amorire yu juu cojo niimiwu,” ūmi.*

11

Israelitas ca nii dujarā

1 To biri yu jāiñā: ¿Umareco Pacu, cā yaa poogare junagu cā tiibujapari? ¡Junatjacupi! Yu cāa, israelitara, Abraham pārami, Benjamín yaa puna macā, yu nii.

* **10:18** Sal 19.4. † **10:19** ¿Teere cāja ū majitibujapari? ‡ **10:19** Dt 32.21. § **10:20** Is 65.1. * **10:21** Is 65.2.

2 Mee jīcātopara Umu'reco Pacu, “Yu yaa pooga macārā niirucuma,” cā ca ūricarāre junatiupi. ¿Muja, Elías, Umu'reco Pacare cā ca jāi juu buerije mena, israelitas're cā ca wedejāarie, o biro ū owarique ca ūrijere muja majititi? O biro ūiupi:

3 “Upu, mu yaarā mu yee queti wede jūgueri majare jīa bate, māre tii nucā buorā waibucrā joe māenerica tuturi cāare paa abo bate, tiima. Yu jīcāra yu cati dāja. Nucā yu cāare jīlarugama,” ūiupi Elías.*

4 To biro cā ca ūiro, Umu'reco Pacu pea o biro cāre ūi yūupi: “Yu yaarā ca niiparāre siete mil peti Baal're jīcāti uno peera ca ūi nucā buotiricarāre yu jee dica woowu,” ūiupi.†

5 To biri wāmera mecāri cāare, Umu'reco Pacu, cā ca mairije mena cā ca beje jeericarā israelitas jīcārā dājama.

6 Cā ca ūa mairije jūori cā ca beje amijata, añurije tii niiriique jūori méé bii. Too to ca biijata, Umu'reco Pacu cā ca mairije, cā ca mairije méé niicābojacupa.

7 To docare ¿do biro mani ūrāti? Israelitas, cāja ca amariquere baa eatiupa. Umu'reco Pacu cā ca beje jeericarā pea baa eaupa. Ca tūorugatirā pea to birora cāja biicājato ūi ecocāupa.

8 O biro ūi owarique ca ūirore birora:
“Cāja ca cati tūgoeña niirijepu ca tuo jeeño majitirā cājare tii, ca ūa jeeñotirije cāja capere tii, ūucā cāja amoperi cāa ca tuo jeeñotirije ca niiro tii, cājare tiiupi Umu'reco Pacu. To biri ati rāmāripu cāare to birora biicāma,” ūi.‡

9 David cāa o biro ūiupi:

* **11:3** 1R 19.10, 14. † **11:4** 1R 19.18. ‡ **11:8** Dt 29.4; Is 29.10.

“Cūja boje rāmarira yoo yuericarore biro cājare ca
bii buiyerije to jeeñacājato,
teerena tii bui cāti, ñañaro cūja ca tii ecopere biro
īiro.

10 Cūja ca īatipere biro īiro, cūja cape macāri to yati
nācācoajato.

Cūja jōcāri cāa ca tāa mutāariquera to niicōa nijato,”
īi. §

Judíos ca niitirā cāja ca ametāarije

11 Mecāra o biro yu īi jāiña: ¿Judíos, to birora
tāo nānājeeticā yerijāa waara cāja biijapari? Bi-
itijacupa. Cūja ca bii ametāene nācārije jāorira,
judíos ca niitirā peere cāja ca ametāape nii eaupa,
israelitas teere cāja ca uwa jeoro tiirāgaro.

12 Cūja ca bii ametāene nācārijera, niipetirāpāre
cāja ca tāgoeña wajoaro tii, cāja ca junariquera
judíos ca niitirāre cāja ca ametāaro to ca tii-
jata, ñucā cū yaarā cāja ca nii eajata docare,
ametāenero añurije cājare biirucu.

13 Mecāra, māja judíos ca niitirāre yu īi: Māja yāa,
añurije quetire wederi majāre birora yu paderi-
quere nācā bāorique mena yu tii,

14 ape tabera yu yaarā mājare īa peju cāti, tāo
nānājeema īirā, jīcārā cāja ca ametāaro yu tiibocu
īima īigu.

15 Cāre cāja ca junariquera, bojoca, Uñureco
Pacā menare añuro cāja ca nii earo tiiupa.
Uñureco Pacāre cāja ca tāo nānājee eajata, ca
bii yairicarā cati tuarāre biro biirucuma.

16 Trigo weta bārāre jīcā tabe, “Uñureco Pacā
yee niirucu,” īi ami dica woo jāojata, niipetiropāra

añuri bərəa niipeticoa. “Yucəgə nəcō Əməreco Pacə yaa nəcō niirucu,” iñ ami dica woorique to ca nijata, ca dəpəri cāa jee dica wooriquepə tuacā.*

17 To biicāri yua, añuro petira jīcā dəpəri paa taa cōa ecoupa. Mə pe a olivogə macānəcən macāgə nii pacagə, ape dəpəri watoare mə tuu ecoupa.† O biro biicāri, olivogə majuropeepəre puto cəti, tiigə ca cati niirore birora catiro jāña, mə bii eaupa.‡

18 To biri olivogə dəpəri majurope ametəenero ca nii majuropeegəre biro təgoeñaticāña. To biro mə ca iñjata, “Ca dəpəri méé ca nəcōrire jəo cati nii, ca nəcōri pee yə ca cati niiro yəre tii,” iñ majiña.

19 Ape tabera o biro mə iñcu: “Jīcā dəpərire paa jude cōaupi, yə peere tuu wajoarəgə,” mə iñcu.

20 To birora bii. Cəja ca tuo nənəjeetirije jəori paa jude cōa ecoupa. Mə pe a díamacə mə ca tuo nəcənə bəorije jəori tii tabere mə nii. To biri “O biro ca biigə yə nii,” iñtigəra, Əməreco Pacəre ca iñ nəcənə bəoagə niiñña.

21 Əməreco Pacəa, cə yaarə majurope cāare cə ca iñ boo pacatijata, məja cāare iñ boo pacatirucumi.

22 Əməreco Pacə cə ca bojoca añurijere, ñucənə ñañaro ca tiigə cə ca niirijere, majiña. Cəre ca tuo nənəjeetiricarəre ñañaro ca tiigə nii, məja mena peera ca bojoca añugə nii, biimi. Cə ca bojoca añurijere to birora məja ca tuo nənəjeecən niitijata, məja cāa, məja paa taa cōa ecocoarucu.

* **11:16** Nəcō ca ñañarije maniri nəcō to ca nii ejata, ca dəpəri cāa ca ñañarije manirijera nii. † **11:17** Judíos ca niitirə, olivogə macānəcən macāgə dəpərire biro ca niirə peere tuu wajoagəre biro tiiupi. ‡ **11:17** Judíos olivogə majuro peere biro ca niirəre iñ cōoñagə cə ca iñrique nii.

23 Judíos, ca tħo nħanjeerugatirā cūja ca nirijere cūja ca yerijāajata, ħucā cā yaarā cūja ca niro cūjare tiicārūcumi. ɻumureco Pacħa, paa taa cōarica daphre ca tuu queno majigu niimi.

24 Mħaja, macānħacā macāgħu olivogħu daphre paa taari, otericagħu olivogħapħar, tiġi daphu niiti pacarā mħaja ca tuu ecojata, § judíos tiġi daphu majurope ca niirā doca, amaricaro maniro tiġi daphu ca niro tii ecorucuma.

Israelitas cāja ca ametuape

25 Yuhu yaarā, ate ca majiñha maniriquere, “O biro ca biirā jāa nii” mħaja ca iitipere biro īġu, mħaja ca majiro yuhu boo. Israelitas jīcārā ɻumureco Pacħure tħo nħanjeetiupa. Ména to birora biicħa niirucuma, judíos ca niitirā, ɻumureco Pacħure cāja ca tħo nħanġee petiropħu.

26 O biro cāja ca biiro, israelitas niipetirā ametuene ecorucuma, o biro īi owarike ca niriore birora:

“Bojocare ca ametueneġħu Sión* macā doorucumi, Jacob pāramerā ħaňarije cāja ca tii nirijere cōa bojacārūcumi.

27 Ate niirucu cāja menare yuhu ca tiipe, cāja ca ħaňarijere yuhu ca ametueneri tabere,”† īi.

28 Aňurije queti mena peera, israelitas, ɻumureco Pacħu waparā niima, mħaja pee aňuro mħaja ca nippere īirā. Beje jeericarā cāja ca niiriże peera, ɻumureco Pacħu cā ja mairā niima, cāja ħicčapħu cā ja juoristarā pāramerā niiri.

§ **11:24** Amaricaro maniro ɻumureco Pacħu yaarā nii eacārūcumi
ħucā. * **11:26** Jerusalén. † **11:27** Is 59.20-21; 27.9; Jer 31.33-34.

29 ɻumureco Pacua, cã ca tiicojorijera ëmatimi. ñucã cã ca juoricarã niiriqe cãare wajoatimi.

30 Jugueroþre muja cãa, ɻumureco Pacure ca tuo nãnãjeetirã muja niiupa. Mecûri peera israelitas cãja ca tuo nãnãjeetirije juori, ɻumureco Pacu cã ca ïa mairã muja nii ea.

31 To birora anija cãre ca tuo nãnãjeetirã cãa, mecûra ïa mai ecorucuma, ɻumureco Pacu mujare cã ca mairore birora.

32 ɻumureco Pacu, niipetirãþrena ca tuo nãnãjeetirã cãja ca niro tiiupi, niipetirãþrena ïa mairugu.

33 ¡ɻumureco Pacu yee añurije maquë ca niiriqe, cã yee majiriqe, tuo puorique, do biro ca tiiya manirije peti to niicati! ¡No cõro peti cã ca tiirugarijere wede majio majiña mani, cã ca tiirijere tuo puoti, biirique to niiti!

34 ¿Ñiru pee Wiogu cã ca tægoeñarijere cã majiti?
¿Ñiru cã niiupari, cãre ca wede majioricu?‡

35 ¿Ñiru pee ɻumureco Pacure apeye uno cãre cã tiicojo juojapari, jiro cãre tuene ecorugu?§

36 Niipetirije cã ca jeeñorique cã juorira nii, cã yeera nii, bii. ¡To biri to birora cãre mani baja peo nãcã buocõa niico!

To biro to bijato.

12

Wãma catirique

1 To biri yu yaarã, ɻumureco Pacu cã ca ïa mairije juori, muja upurire ca catirijerenca cãre tiicojo nãcã buorãre biro, ca ñañarije manirije, ɻumureco Pacu cã

‡ **11:34** Is 40.13. § **11:35** Job 41.11.

ca ūa biijejerije, “Cūre tiicojo nucā buoya,” mūjare yu ū ū jāi.* Ate nii díamacāra cūre tii nucā buorā peti mūja ca tiimiirije.

² Ati cuu macārāre biro biiticāña. Biitirāra, mūja ca tugoeñarijere wajoaya, mūja ca biirique cūti niiriije ca wajoapere biro ūirā. O biro biirā, Umureco Pacū cā ca boorije añurije, ūa biijejerique, díamacā ca niirijere, mūja majirucu.

³ Cā ca añurije juori, yure cā ca wede doti cojorique ca niiro macā, mūja niipetirāre: “Jīcā ūno peera, cā ca biirijere cā ca tugoeña niirijere, ametueneropū cā tugoeñaticājato,” yu ū ū. Biitirāra, díamacā tuo nucā buorique juori, tii maji niiriquere Umureco Pacū mūjare cā ca tiicojorique ca niiro cōrora cāja tugoeñajato.

⁴ Mani ca niiro cōrora jīcā upārena paū taberi ca niiri upā mani cāo. Bii pacaro tee niipetirijepūra jīcā wāmera tiiti.

⁵ To birora mani cāa, paū nii pacarā Jesucristo wadore jīcā upāra mani nii ea. Mani ca niiro cōrora jīcāri mena añuro mani ameri tii nemo.

⁶ Bojorica wāmeri wado tii majiriquere mani cāo, Umureco Pacū manire cā ca tiicojorūgaricarore birora. To biri jīcāre, ca biipere wede juquerique to ca nijjata, díamacā cā ca tuo nucā buorore biro cā wedejato.

⁷ Tii nemo majiriquere cā ca tiicojo ecojata, añuro mena cā tii nemojato. Bue majoriquere cā ca tiicojo ecojata, cā bue majiojato.

⁸ Aperāre cāja ca tugoeña bayiro tii majiriquere cā ca tiicojo ecojata, cāja ca tugoeña bayiro cā

* **12:1** “Umureco Pacū cā ca boorore biro pee niiña,” mūjare yu ū ū.

tiijato. Ca boo pacarāre tii nemo majiriquere cā ca tiicojo ecojata, añuro tāgoeñarique mena cā tiicojato. Jāo niiriquire cā ca tiicojo ecojata, añuro cā jāo nijato. Ía boo pacariquere cā ca tiicojo ecojata, ujea niiriquire mena cā tiijato.

Mairique

⁹ Mūja ca niiro cōrora mai ditoricaro maniro ameri mai niiña. Ñañarijere juna, añurije peere tii nūnūjeeyaa.

¹⁰ Mūja ca niiro cōrora jīcā punare biro ameri mai niiña, nūcā bāorique mena añuro ameri īi nūcā bāo niiri.

¹¹ Junañe bācurā niiticāña. To biro biitirāra, añuro yeri cūticāri Wiogāre to birora cāre tii nūcā bāocōa niiña.

¹² Mūja ca yue niirijere īirā, añuro ujea niiña. Ñañaro tamāorā, tāgoeñā bayi ametāene nūcācāña. Juu bue yerijāaticāña.

¹³ Jesucristore ca tāo nānājeerā cāja ca boo pacarijere cājare tii nemoña. Mūja pāto ca earāre añuro cājare ñeeña.[†]

¹⁴ Ñañaro mājare ca tiirāga nānājeerāre, Umāreco Pacā añuro cājare cā tiijato īirā, cājare jāi juu bue bojaya. “Ñañaro māja biirucu,” īitirāra, “Añuro mājare to bijjato,” cājare ñeñā.

¹⁵ Ca ujea niirā mena ujea niiña. Ca otirā menare otiya.

¹⁶ Jīcā majare biro añuro niiriquire cāti niiña. “Do biro ca tiiya manirā jāa nii,” īi tāgoeñatirāra, watoa macārā cāja ca niiriquire cātirijere biro niiña. “Ca majirā jāa nii,” īi tāgoeñaticāña.

[†] **12:13** He 13.2; 1P 4.9.

17 Jīcū peerena, ñañaro cū ca tiiricarore birora, ñañaro cūre tii ameticāña. Niipetirā cūja ca īa cojoro añurijere tiiraga niiña.

18 Tiirique unora to ca niijata, no muja ca tii bayiro cōro niipetirā mena añuro niiña.

19 Yū yaarā, muja majuropeera ñañaro tii ameticāña. Tiitirāra, “Umureco Pacū pee ñañaro cū tii amejato,” īcāña, owarique o biro īi: “Yū yee nii ñañaro tii amerique; yū, yū ame bojarucu,” īimi Umureco Pacū.[‡]

20 O biro īi:
“Mure ca īa tutigū cū ca aha boajata, cāre baarique ecaya. Cū ca oco jinirugajata cāare, cāre oco tīaña.

To biro tiigū cū ca biirique cātirijere buaro cū ca bobo tugoeñaro mu tiirucu,” īi. §

21 Ñañarije pee mure ca bii ametua nucāro tiiticāña. To biro biitigura, añurije mena pee ñañarijere ca bii ametua nucāro tiiya.

13

Uparāre nucābūorique

1 Uparā cūja ca dotirijere niipetirā ca tii nuanjeepe nii. Doti maji niiriquea Umureco Pacū cū ca tiicorije nii. Uparā, Umureco Pacū cū ca cūrā niima.

2 To biri uparāre ca ametueñe nucāgū, Umureco Pacū cū ca dotirijere bii ametueñe nucāgū tiimi. To biro ca biirā, cūja majuropeera ñañaro cūja ca biipere bii bui cātirā tiima.

[‡] **12:19** Dt 32.35. **§ 12:20** Pr 25.21-22.

3 Uparā, añurije ca tii niirāre cāja ca uwi tāgoeñaro ca tiirā méé niima. Ñañarije ca tiirā peere biima. ¿Uparāre uwi tāgoeñaricaro maniro mā niirugati? Añurijere tii niiña. To biro biigü, añuro cūjare mā ñi ecorucu.

4 Cāa, añuro mā ca niipere ñigü, Umureco Pacü yuu paderi majü niimi. Ñañarije mā ca tiijata docare, ca uwipü mā nii. Watoara ñañaro ca tiirā méé niima. Umureco Pacü yeere paderi majü niiri, ñañaro ca tiigüre, ajiarique mena ñañaro ca tiipü niigü tiimi.

5 Tee jüori, uparāre ca tuo nānäjeepera niiro bii, buari ñañaro cāja ca tiirijere tamorugatirā wado méé, tāgoeñā niiriquepü ca biirije jüori.

6 Teerena ñirā, niirique wapare māja wapa tii.* Uparā, Umureco Pacü yeere tiiri maja niima. Teera nii cāja ca tii niirije.

7 Māja ca niiro cōrora māja ca wapa moorijere wapa tiiya. Tii memorique maquēre wiogüre māja ca wapa moojata, wapa tiiya. Niirique wapare māja ca wapa moojata cāare wapa tiiya. Māja ca nācā buoparā cāja ca niiro macā, cājare nācā buoya. Cāja ca tiirije cāare ñā nācā buoya.

8 Māja ca ameri maitirije watoarena, jīcā uno mena peerena wapa mooticāña. Cā püto ca niigüre ca maigüa, doti cūuriquere tii peoticāmi.

9 Doti cūurique o biro ñi: “Nāmo cāti, manü cāti, bii pacarā, tii epericarā cātiticāña; jīaticāña; jee dutiticāña; ñā ugoticāña,” ñi.[†] Ate, to biri apeye doti cūurique ca niirije, ate wadorena nii ea: “Mā püto ca niigüre, mā upüre mā ca mairore birora maiñā.”[‡]

* **13:6** Impuestos. † **13:9** Ex 20.13-15, 17; Dt 5.17-19, 21. ‡ **13:9** Lv 19.18.

10 Mairiquea, bojocare ñañaro tiiti. Mairiquea, doti cūurique ca ñirore biro tii peoticā.

11 Tee tiirā, mani ca niiri cuure majiri ate nippetrijere tii niiña. Mee, ca cānirāre biro mani ca biirijere wācārica tabe niicoa. Mecāra, añurije quetire mani ca tuo nñajee j̄orica tabe menare mani ca ametuape cōñacā doo.

12 Ñami ca niimijārije boecoaro bii. To biri naitiaropu niirāre biro mani ca tii niirucurijere tii yerijāari, ca boero beju catirique peere mani jee upaco.

13 Um̄urecore ca tii niirāre birora, bojoca catiri mani bii niico. Baa paca duwi yuju, cūmu cūa yuju, um̄ua, nomia, tiirica wāme cōro méé tii epericarā cati, ñañarije tii jeyaariquere, j̄icāri cōro ca nii majiñā manirijere, īa tutiriquere, ca tii niitiparā mani nii.

14 To biro biitirāra, Wioḡa Jesucristore biro pee biiya, upa, ñañarije tiirique ca boorijere tiiruga t̄goeñatirāra.

14

Díámacā ca tuo nacā bao bayitirā

1 Díámacā ca tuo nacā bao bayitigare wede pairugarā méé añuro tii quenoña.

2 J̄icārāre, díámacā cūja ca tuo nacā baorije, nippetrije cūjare baa doti. To biro ca bii pacaro niima, díámacā ca tuo nacā bao bayitirā, ote wado ca baarā.

3 Niipetirije ca baaḡa, niipetirije ca baatiḡa peere cā īa junaticājato. Niipetirije ca baatiḡa pee cā, niipetirije ca baaḡa peere cā wede paiticājato. Mee, Um̄ureco Pac̄a cā ca mairic̄a niimi.

4 ¿M̄a ñiru m̄ niiti, ap̄ire ca padē cotegv̄p̄ure wede pairgv̄? Añurije, ñañarije, c̄a ca tiijata cāare, c̄a wioḡa majimi. Bligv̄p̄ua t̄ḡoeña tutuacōa niirucumi. Wioḡua, t̄ḡoeña tutuacōa niircaro ca tii majiḡa niimi.

5 Niima, j̄icā r̄m̄ure ape r̄m̄ari amet̄enero, “Ca nii majuropeeri r̄m̄a nii,” ca ñirā. Niima ñucā, “Niipetiri r̄m̄rip̄ura, j̄icā r̄m̄ure birora biicā,” ca ñirā. Māja ca niiro cōro, māja ca t̄ḡoeñari wām̄ere biro tii niña.

6 No ca niiri r̄m̄rena “Ca nii majuropeeri r̄m̄a nii” c̄a ca ñijata, Wioḡure tii n̄cā b̄orvḡa tiimi. Ñucā ca ñitiḡa cāa, Wioḡrena tii n̄cā b̄oḡa tiimi. Niipetirije ca baaḡa cāa, Wioḡure n̄cā b̄oḡa tiimi. To biri Ùm̄reco Pac̄ure, “Añu majuropeecā” ñimi. Niipetirije ca baatiḡa cāa, Wioḡure tii n̄cā b̄oḡura tiimi. C̄a cāa, Ùm̄reco Pac̄ure, “Añu majuropeecā” ñimi.

7 J̄icā mani mena macā uno peera c̄a yeere cati, ñucā c̄a yee majuro peere bii yai, biitimi.

8 Mani ca cati nijata, Wioḡa yaarā mani nii. Ñucā bii yairā cāa, Wioḡa yaarāra mani niicā. To biri cati nijatā cāa, bii yairāp̄a cāa, Wioḡa yaarāra mani niicā.

9 Teere ñiḡra, bii yai, cati tua, biiupi Cristo, ca catirāre, ca bii yairicarā cāare, c̄a Wioḡa niiruḡa.

10 M̄a, to docare, ¿ñee tiiḡa m̄ yee wedeḡure m̄ wede paiti? ¿Ñee tiiḡa cāre m̄ ña junati? Mani niipetirāp̄ura Ùm̄reco Pac̄a c̄a ca ña bejeri tabere mani ca eapera niiro bii.

11 O biro ñi owarique nii:

“‘Ȳa ca catirore birora biirucu,’ ȳa ñi,” ñimi Wioḡa.

“Yu j̄guerore niipetirā ãjaro jupearí mena ea nuurucuma.

Ñucā bojoca poogaari cōrora Ùmureco Pacare baja peo nucā buorucuma,” ū.

12 To biri mani ca niiro cōrora, niipetirije mani ca tii niiriquere Ùmureco Pacare mani wederucu.

13 To biri ca ameri wede paitiparā mani nii. To biro ūtitirāra, m̄ja yee wedegu ñañaro cū ca biiro ca tiirijere tii buiyetti, díamacū cā ca tuo nucā buorijere ca bii camotarijere tiiti, biiya.

14 Yu, Wiogu Jesú's're ca tuo n̄n̄jeegure birora, jīcā wāme unora tee majuropeera ñañarije ca niitirijere yu maji.[†] Jīcā wāme unore, “Ñañarije nii,” ca ū tagoeñagura, to biirijera biicu, to biirije ca tagoeñagu wadore.

15 Mu ca baarije j̄uorira, mu yee wedegu cū ca tagoeñarique pairo mu ca tijata, ameri mañrica wāme méére tiigu mu tii. Mu ca baarije j̄uorira mu yee wedegu, Cristo cā ca bii yai bojaricu cā ca yairo tiiticāña.

16 Añurijere muja ca tiirijerená, ñañaro cūja ca wede pairo tiiticāña.[‡]

17 Ùmureco Pacu cū ca doti niirijea, baa, jini, tirique j̄uori méé bii. Añurije, añuro nirique, ujea nirique, Añuri Yeri j̄uori bii nirique pee nii.

18 O biri wāme Jesucristore ca tii n̄n̄jeegua, Ùmureco Pacu cū ca ū biijejaro tii, bojoca cāare, “Añugu niimi,” ū eco, biimi.

* **14:11** Is 45.23. † **14:14** “Baariquea tee majuropeera ñañarije niiti”. ‡ **14:16** Mu ca tagoeñajata peera, añurije ca niiro macā mu ca tiirije j̄uorira mu yee wedegu Cristore ca tuo n̄n̄jeegu ñañarije cā ca tiiro tiicāri, aperā ñañarije mujare cāja ca ū wede pairo tiieto.

19 Tee tiirā añuro niirique, añuro nii nñuña waari caro ca tiiri je peere mani tii niico.

20 Baari que jorira, Umureco Pacu, ca ametuaparā cāja ca niro cā ca tii niirijere ca yai nñcāro tiiticāña. Baari quea, niipetirijepura añurije wado nii. Ñañarijea, mani ca baari je jorira aperare ñañaro cāja ca biiro mani ca tiiri je pee nii.

21 Waibucu díire baati, uje ocore jiniti, mu yee wedegu ñañaro cū ca tiiro tii buyeetirique pee añu.

22 Tee tiigh, díamacū mu ca tuo nacū buo niirijere, mu, Umureco Pacu mena wadore bii niiña. Ujea niimi, cā ca tii niirijere, cā ca tugoeña niirijepu, “To biro mu tii,” ca ii ecotig.

23 Cā ca baarijere tugoeñarique pairi ca baagua, tee jorira wapa tuami, díamacū cā ca tuo nacū buorore biro tiitima iig. Niipetirije, díamacū tuo nacū buoricarore biro ca tiiya manirije, ñañarije nii.

15

Cristo cā ca biiricarore biro bii nñnujeerique

1 Mani, ca tugoeña tutuarā, manire ca biijejarije peere tiirica tabe unora, ca tugoeña tutuatirāre ca tii nemoparā mani nii.

2 Mani ca niro cōrora, mani puto macārā cāja īa biijejaro ca tiiparā mani nii, cāja yee añurije, añuro cāja ca nii nñuña waaro tiirugarā.

3 Jesucristo cāa, cāre ca biijejarije wadore amaatiupi. O biro ii owarique ca īirore birora: “Ñañarije ca ii tutirā ñañarije māre cāja ca ii tutirije, yupu wadore ñaatuawu” ca īirore biro.*

* **15:3** Sal 69.9.

4 Jugueropu cāja ca owarique niipetirijere, manire ca wede majiopere owaupa, tee, ca tūgoeña tutuarã manire ca tiirije juori, mani ca yue niirijere pato wācãricaro maniro mani ca yue niipere biro iirã.

5 Umureco Pacu, tūgoeña bayi, pato wācãti, bi-
iricaro ca tiigu, jīcãri mena añuro nii, Cristo cā ca
biiricarore biro muja ca biiro cā tiijato,

6 jīcã peere biro yeri cāti, jīcãri mena Umureco
Pacu, mani Wiogu Jesucristo Pacure baja peo, muja
ca tii nacā buopere biro iigu.

7 To biri muja ca niiro cōro añura, añuro ameri
tiiya, Umureco Pacu añuro iī nacā buoricu cā ca ni-
ipere iigu, Jesucristo añuro mujare cā ca tiiricarore
birora.

8 Jesucristoa, judíos're pade coteri maju niiupi,
Umureco Pacu cā ca iirore biro ca tiigu cā ca niiri-
jere iñori mani ñicãpure, "To biro yu tiirucu," cā ca
iiriquere cā ca iiricarore birora to bijjato iigu.

9 Ñucā judíos ca niitirã cāa Umureco Pacu cā ca ña
mairije juori, cāre cāja ca baja nacā buopere biro
iigu dooupi, o biro iī owarique ca iirore birora:

"Tee tiigu judíos ca niitirã watoare mure yu iī nacā
buorucu.

Mu Wāmere yu baja peorucu."†

10 Ñucā ape tabe o biro iī:

"Umureco Pacu yaarã mena ujea niiñia judíos ca
niitirã."‡

11 Ñucā o biro iī:

"Niipetirã bojoca poogaari, Upure iī nacā buoya.
Bojoca cōrora Upure baja peoya."§

† **15:9** 2S 22.50; Sal 18.49. ‡ **15:10** Dt 32.43. § **15:11** Sal 117.1.

12 Isaías cāa o biro ūi owaupi:
 “Isái yaa punare jīcū bauarucumi, niipetirā bojoca
 poogaarire ca j̄eo niip̄a.
 Bojoca cōrora, ‘Manire ca amet̄enep̄a niimi,’ ūi
 yuerucuma,”* ūi.

13 Um̄areco Pac̄u, yue niiricaro ca tiiḡu, muja,
 díamacū cāre ca tuo nucū buorāre, ujea nirique,
 añuro nirique, mujare cū tiicojojato, Añuri Yeri cū
 ca tutuarije j̄uori, nemo jañuro ca tagoeña tutua
 yue niirā muja ca niipere biro ūiḡu.

Pablo, judíos ca niitirāre añurije queti wederi maj̄u

14 Yū yaarā, yūa díamacūra, “Ca bojoca añurā,
 niipetirije ca majirā, ca ameri wede majio majirā
 niima,” mujare yū ūi.

15 To biro muja ca bii pacaro jīcā wāmeri mujare
 ca dūjarije j̄uori, “Yū ūicāre,” ūiri méé, díamacū yū ūi
 owa cojo, muja ca acobotipere biro ūiḡu. Atere to
 biro yū tii, Um̄areco Pac̄u, cū ca añu majuropeerijere
 cū ca tiicojoricu,

16 judíos ca niitirāre, añurijere boojāḡu Cristo
 Jesús're pade bojari maju cū ca tiiricu niiri. Pai
 niiḡu yū ca paderijea, Um̄areco Pac̄u yee añurije
 quetire yū ca wederije nii, judíos ca niitirāre Añuri
 Yeri, ca ñañarije manirā cājare cū ca tiirije j̄uori,
 Um̄areco Pac̄ure tiicojo nucū buorique cū ca ūa
 biijejerijere biro cājare ūiruḡu.

17 To biri yūra, Um̄areco Pac̄u yeere yū ca pade
 niirijea, Cristo Jesús j̄uori, “To biro ca biiḡu yū nii,”
 yū ca ūirije nii.

18 Judíos ca niitirā Um̄areco Pac̄ure cājare cū
 tuo nūnūjeero ūiruḡu, Jesucristo yūre cū ca tiirique ca

* **15:12** Is 11.10.

niitirijepara yu wedeti. To biri wederique, yu ca tii niirije mena,

19 ca bii ñorije, ca ñaaña manirije tii bau niirique, ca doti tutua niirije mena, ñucā Umureco Paca yuu Añuri Yeri cā ca doti tutua niirije mena, yu tiiwu. O biro tiiri, Jerusalén mena Jesucristo yee añurije quetire wede jao waa, niipetiri taberipu wede, Iliria yepapu yu wede eacoawu.[†]

20 Yu ca tiirugarijea, Jesucristo yee añurije quetire ca tuo ñaatirapure yu ca wederugarije niiwu, aperā cāja ca wedericarapurena yu ca wedetipere biro ñigu.

21 O biro owarique ca ñirore birora:
“Cā yee maquere cāja ca wederijere jīcāti uno peera ca tuo ñaatiricarā, cāre ñarucuma.
Jīcāti uno peera cā yee maquere ca tuo ñaatiricarā, tuo puorucuma.”[‡]

Romapu Pablo cā ca waape

22 Ate paderique, pa u tiiri mujare yu ca ñag u waa majitiro yure bii camota niiwu.

23 Mecāra ati yeparire jīcā tabe uno peera yu ca padepa tabe ca dūjatiro macā, pa u cāmari mujare ca ñag u waargu niirururicu niiri,

24 España waag u mujare yu ca ñag u waargarije nii. Jīcā cuu cōro mujare ña bapa cāti, yu ca biiro jiro, yu ca waa nānha waaro yure mujra ca tii nemoro yu boo.

25 Mecāra Jerusalén pee, Jesucristore ca tuo nānjeerāre cāja ca tii nemorije wapa tiirica tiirire jee waag u yu waa ména.

[†] **15:19** Provincia romana al noroeste de Macedonia 2Ti 4.10.

[‡] **15:21** Is 52.15.

26 Macedonia macārā, Acaya macāri macārā, cāja majuropeera, “Jerusalén macārā Jesucristore ca tao nūnūjeerā ca boo pacarāre ca tii nemope niicu,” ūiri, teere neoupa.

27 Añuro tiirūgarique mena tuiupa. Biropua, to birora ca tiiparā cāja ca niirije niiro biiupa. Judíos ca niitirā, judíos yee añurije yeri tutuariquere cāja ca bua earicarore birora, cāja cāa, apeye cāja ca cāorije mena cājare cāja ca tii nemopera niiro bii.

28 O biro atere tii yapano, ate wapa tiirica tiirire cājare noni yapanori jiro, España waagū mūjare yū ūia ametūa waaruucu.

29 Mūjare ūagū waagū, “Cristo añurije cū ca tiirije niipetiro mena mūjare yū earucu,” yū ūi maji.

30 Yū yaarā, mani Wiogū Jesucristo yee jaori, Añuri Yeri, ca mairā mani ca niiro cū ca tiirije jaori, “Umūreco Pacūre yūre mūja ca juu bue bojarije mena ate yū ca tii niirijere yūre tii nemoña,” mūjare yū ūi.

31 Judea macārā Jesucristore ca tao nūnūjeetirā, nāñaro yūre cāja ca tiirūgarijere cū ca camotaapere jāiñā, nūcā Jesucristore ca tao nūnūjeerā, Jerusalén macārāre cāja ca tii nemorijere yū ca jee waarijere añuro cāja ca ūepe cāare jāi bojaya.

32 O biro mūja ca tiiro, Umūreco Pacū cū ca boorije jaori, ūjea niirique mena mūjare yū bapa cūti yerijāa niibocu.

33 Umūreco Pacū, añuro mani ca niiro ca tiigū, mūja niipetirā mena cū nijjato. To biro to bijjato.

16

Añu doti cojorique

¹ Mani yee wedego Febe, Cencrea macārā Jesucristore ca tuo nūnūjeerāre ca tii nemogore, “Añuro cōre tiiya,” mūjare yu ñi cojo.

² Wiogu wāme mena añuro cōre jāi bocaya, ca ñañarije manirā cāja ca tii yaarā cāti niirore biro tiiya. Ñucā niipetirije tii nemorique cō ca boorijere cōre tii nemoña. Cō pea paure tii nemo, ñucā yu cāare tii nemo, tiiwo.

³ Priscila, * Aquila, Cristo yeere yu ca pade bapa cūtirāre añu dotiya.

⁴ Cāja pea, “Cūre mani ca tii nemojata, mani cāare jīlacārucuma,” ñi uwi tugoeña pacarā yure tii nemowa. Yu, judíos ca niitirā Cristo Jesús're ca tuo nūnūjeerā niipetirā, “Añu majuropeecā,” cājare jāa ñi.

⁵ Ñucā to birora Priscila, Aquila yaa wiire ca nea poo juu buerā cāare añu dotiya.

Ñucā yu yee wedegu Epéneto Asia macā, Jesucristore ca tuo nūnūjee juoricā cāare añu dotiya.

⁶ Mūja yee maquēre ñigo, bħaro ca paderico María cāare añu dotiya.

⁷ Ñucā yu yaarā tia cūurica wiipu, yu baparā ca niiricarā, Andrónico, Junias jāarire añu dotiya. Cāja pea Jesucristo buerā watoare ca nii majuropeerā ca niiricarā, Jesucristore yu juguero ca tuo

* **16:3** Griego wederique mena peera Prisca. Ména jugueropāra Roma ca niiricarā Corinto macā pee tua dooupa, too cāja ca niiro Pablo cājare cā ca bua earica tabere (Hch 18.2). Jiro Éfesopu cā ca waaro Pablore bapa cāti waupa ñucā (Hch 18.18-19, 26). Ano peera yua Romapu niiupa ñucā.

- nñuñjee juoriara, niima.
- ⁸ Jesucristo juori yu ca maigu Ampliato cãare añu dotiya.
- ⁹ Urbano, Jesucristo yeere jãare ca pade bapa cutiguu, nucã yu ca maigu Estaquis cãare añu dotiya.
- ¹⁰ Cã añujato Apeles, Jesucristore díamacãra díamacu cã ca tuo nucã buorijere mani ca majiro ca tiiricu cãa.
- Ñucã Aristóbulo yaa wii macãra cãa cãja añujato.
- ¹¹ Yu yee wedegu Herodión cãa cã añujato.
- Ñucã Narciso yee wedera Jesucristore ca tuo nñuñjeera cãa cãja añujato.
- ¹² Mani Wiogu yee maquãre buaro ca pade bojarucura romiri, Trifena, Trifosa, cãja añujato.
- To biri apeo, yu yee wedego yu ca maigo, Pérsida, Wiogu yeere buaro ca paderucrico cãa, cõ añujato.
- ¹³ Rufo, Jesucristore ca tuo nñuñjeegu, nucã cã paco, yu pacore biro ca niirico, cãja añujato.
- ¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, to biri mani yaara cãja mena ca niira cãa, cãja añujato.
- ¹⁵ Añu dotiya, Filólogo, Julia, Nereo, cã yee wedego Olimpas, niipetira mani yaara Cristore ca tuo nñuñjeera cãja mena ca niira cãare.
- ¹⁶ Ñucã to cãnacãrãpurena nucã buorique

mena añuro ameri añu dotiya.[†]
 Niipetirā Jesucristore ca tao nñanñjeerā
 mñjare añu doti cojoma.

17 Yü yaarā, dica watiricaro tii, añurije queti mñja
 ca wede ecoriquere ñi camota, ca tiirā menare ña
 majiri niñña. Cñjare camotaticâňa.

18 Cñja, mani Wiogü Jesucristo yeere ca tiirā méé
 niima. Cñja majurope, cñja ca boorore biro cñja ca
 tiirügarijere ca tiirā niima. To biri añuro tñoricaro
 añurije wede ditori, bojoca ca yeri tñgoeňa tutu-
 atirâre cñjare ñi ditoma.

19 Niipetirā, añuro Jesucristo yee quetire mñja
 ca tao nñanñjerijere majima. To biro mñja ca
 biirijere bñaro yü ujea nii. Añurije maquëre ca tii
 majirā nii, ñaňarije peera ca tii majitirā nii, mñja
 ca biiro yü boo.

20 Yoari mééra, Ùmureco Pacü añuro mani ca
 niiro ca tiigü, Satanás're mñja dñpori docapü cñre
 uña abo cñucärucumi. Mani Wiogü Jesucristo cñ ca
 añurije mñja mena to nijjato.

21 Yu paderique bapa Timoteo, ñucñ yü yaarā,
 Lucio, Jasón, Sosípater jääri cña, mñjare añu doti
 cojoma.

22 Yü, Tercio ati pñurore ca owagü, mani Wiogüre
 ca tao nñanñjeegü, mñjare yü añu doti cojo.

23 Gayo cña, mñjare añu doti cojomi. Yü, niipetirā
 ano macärā Jesucristore ca tao nñanñjeerā, cñ yaa

[†] **16:16** Wajopuare ñpñriquea, tii nñcñ bñorä, tñrmñpü cñja ca tii
 jñu doorique niiupa (1S 10.1; Hch 20.37). “Beso santo,” Jesucristore
 ca tao nñanñjeerä cñja ca tii nñcñ bñorique cñti niirije niiro biiupa
 (1Co 16.20; 1P 5.14).

wiira jāa nea poo nii. Erasto, macā maquē wapa tiirica tiirire ca ūa nānūjee bojagu, mani yee wedegu Cuarto, mūjare añu doti cojoma.

²⁴ Mani Wiogu Jesucristo cā ca añu majuropeerije mūja niipetirā mena to nijato. To biro to biijato.

Umureco Pacure baja peo yapanorique

²⁵ Umureco Pacure mani baja peoco, añurije queti Jesucristo yee maquē yu ca wederije ca ūirore biro añuro ca tāgoeña tutuarā mūja ca niiro ca tii majigure. Umureco Pacu to birora ca niicōa niigu, ati yepa ca niiparo jāgueropura ca majiña maniriquire,

²⁶ mecāra, ca biipere wede jāgueri maja cāja ca owa cūriique mena mani ca majiro tiimi. Umureco Pacu, “To biro yu tiirucu,” cā ca ūricarore biro bojoca poogaari cōrora, díamacā tuo nānūjee, tee ca ūirore biro tii nānūjee, cāja ca tiipere biro ūig u cāja ca majiro tiimi.

²⁷ Umureco Pacu, jīcāra ca niigu, ca majigure, Jesucristo jāori, “Ca añu majuropeegu niimi,” ūuca bāorique to nijato.

To biro to biijato.

Pablo

**Umareco pacʉ wederique
The New Testament in the Waimaha language of
Columbia
El Nuevo Testamento en el idioma Waimaha de
Colombia**

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Waimaja (Waimaha)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Waimaha

Brazil

[baʊ]

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Waimaha

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-04-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022

b27487a1-9972-5a73-bd06-ca59527b1979